

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע"נ

ברוך דוב ז"ל בן יבלחט"א משה חיים ווידרא נ"י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ"ל

מראה מקומות רשפי אש

לע"נ מרים שיינדל צה יבלחט"א אפרים שמעון סינאוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

בבא מציעא מב

כ"ו חידושי הלכות המפקיד פרק שלישי בבא מציעא ואגדות מהרש"א

[דף מב ע"א - מג ע"ב]

דף מג ע"א בד"ה מאי אריא בו' ועי"ל דלר"י ורב הונא דאית להו בר' אבא דר"ל ודאי כיון בו' עכ"ל. לרונס לתרץ קושיא ראשונה לר"י ולר' הונא אכל קושיא שניה מהך דפוסק עמו על הגדיש עדיין צמקומה עומדת לר"ל דס"ל אסור להשתמש בהם ונר"ץ לתרץ כדלעיל כגון שפירש בו' וק"ל:

דף מג ע"ב בפרש"י בד"ה א"ל האבא בשבב בו' במאי דהפרה דהיינו גיזות ובמה שהותירה כגון אם נתעברה בו' עכ"ל. פירושו דחוק דמי לא עסקינן בחסרה כה"ג צילדה וכן הומירה צמיזת נטעונה אללו ולולי פירושו היה נראה לפרש כן חסרה בגזל טעונה או מעוברת וגזזה או ילדה והומירה בגזל ריקנית ונטעונה או נתעברה אללו דככל גזזת פליגי דמזוכה צפ' הגזול (ו) וק"ל: **תופ' בד"ה ר' עקיבא אומר בו' אי קסבר שינוי קונה בו' ור"ע פליגי אזור' ואיזוקר דאמר מש"ם כשעת התביעה בו' עכ"ל.** פי' לדצריהס דגזולין ממש נמי משעת הגזילה לא יקנה הגזילה להרויח לו אללא יקנה הגזילה להפסידו להיות אחריות אונסין עליו והשתא שפיר יקנה להן לר' עקיבא דסבר משעת התביעה שהוא נעשה גזולין הוא קונה השבח צמה יקנהו דאם נאמר צמינו כשאר גזולין הלא קודם התביעה משעה שגזזה קנאה ואם הגדילה שזב הגזיה על הרחל או הגזיה ונתיקרה בו' (א) ואי קסבר שינוי אינו קונה וא"כ ע"כ כיון דלא פליגי דר"ע אללא גזזתה שלאחר התביעה א"כ כשגזזה אחר בו' ועוד דקאמר ומודה רבי עקיבא בו' והלא אכתי אפילו שינוי ליכא בו' אללא לפום הסברא דסבר שינוי קונה לא קשיא לכו הך דא"כא למימר כשגזזה לזוך עמנו קודם התביעה והגזיה היא גופה היא השליחות יד (ב) וקנאה שפיר בשעת שליחות יד ותרלו דר"ע לא פליגי אללא אזור בו' דהיינו שהיה חסר והזול בשעת התביעה ולא יקנה לך השבח הא דפרכינן לעיל (ג) מי איכא למ"ד והסנין כל הגזולין משלמין בו' דלר"ע הכא כיון דזהיתרא צאת לידו ליכא שעת גזילה עד שעת התביעה דמתייב ליה אשמה כן נראה לפרש דצריהס ולולי דצריהס היה נראה לפרש הא דקאמר

ח"א דף מב ע"א פ"ע"ם יש"ש בו'. יש לפרש שליש צקרקע דהיינו שיניו השלש צקרקע כדלקמן כפיס אין להם שמירה אלא צקרקע וי"ל עוד דר"ל השלש ממה שיש לו יקנה לו קרקע וכו' מהשגחה חלקים יש לו יחר שאם על הצירי ולא ראו זה כראי זה דהיינו גזיש צקרקע שבו לו נכסים שיש להן אחריות דשאר נכסים אפשר שיאבדו צרנג אחד ע"י לטטים וליקנות אלא הארץ לעולם עומדת א"כ כדלמרינן צקרקע בענ"י (א) ורע ולא חזינן בו' דהני מתכרינן ע"ש פרש"י ושלש צקרקע א"כ לו מעלה שיש יותר ריח צקרקע א"כ כדלמרינן נמי הכס ק' וזו צקרקע כל יומא צבא וצמחא ק' וזו צקרקע מלחא בו' ושלש חמת ידו יש לו מעלה להיות מוזמן לו כל שעה לזוך הגזל אללא פחאוס כדלמרינן בשמעין וק"ל: אין הברכה מצויה א"ל בדבר הסמוי בו' ואין הברכה מצויה א"ל בדבר שהעין בו'. כוונת הענין הוא אחד אללא משמעות דורשין איכא צמייה מ"ד אללא דבר הסמוי בו' דריש צמקיין מלשון סימוי עין ומ"ד אללא דבר שהעין בו' משמע ליה צמקיין כפשוטו מלשון אורז דצבר המונח בצלול ואין העין שולט בו הברכה מזהי ועי"ל דריש ליה ממלח אתך שהוא מיותר דבר שהוא אתך ואין אחר שולט בו הברכה מזהי בו' וק"ל: אין הברכה מצויה א"ל בדבר הסמוי בו'. משום עין הרע של אדם כדלמרינן פי' המקל (ב) הכל ענין א"כ שלל יחא די השד שולט בו כדלמרינן פי' כ"ה (ג) מלחא דזייר ותחס בו' לוי לן רשותא ויינו דמייחי ליה הכא אהא דקאמר לעיל (ד) וזרת הכסף צדק אע"פ שצורין יהיו צדק דר"ל אע"פ שצורין ואין יד השד שולט בו יהיו צדק שלא יאבדו ע"י צמי אדם (ה) וק"ל: ההודף צמור בו' התחיל צמור גורנו בו'. יבקש כן קודם המדינה שאל יחול הברכה שח"כ פולחו שזו כדמסיק וזה שאל למדוד אפשר כדי למכור לו משום מנשרות דלא יוחן במאומד. ובסם הרמב"ן כתב הכסף משנה (ו) שלא חייבו צרכה אללא בחולק להפריש תרומה ומעשרות בו' שנאמר (ז) והציאו את המעשר וגו' והריקותי לכם צרכה וגו' וע"כ תקנו צרכה זו לומר שהנשחמו קיימת בו' עכ"ל ע"ש אללא מדמיימי הכא קרא (ח) דילו ה' אתך את הצרכה צמקיין וגו' לא משמע דצמקע דוקא קאייירי ואיכא למימר דמשום מדינה אחרת כגון למכור כיון דלא חייב לה לא תקנו צקשה זו דהא אס לא היה מודד היתה הצרכה תל אף לעולם צכרי הזה אללא צמקעו כיון דע"כ חייב צמדיה משום מנות מעשר כדי שלא תהא תקלה ע"י מדינתה תקנו הצקשה והצרכה שיתול הצרכה קודם המדינה ודוק: אין הברכה מצויה בדבר השקוף בו'. מה שיש לדקדק בזה עין פי' כ"ה ט:

פ"ק פרק המפקיד

חכמת שלמה הגהות

כו'. הד"ל וי"ל רנא צלל דהצור: תוס' בד"ה לימא רבא דאמר בבית שמאי כו'. כ"ל:

דף מב ע"ב בד"ה בכיסי שהיתה כישות גרועה וקוצים בו'. כ"ל:
דף מג ע"א (ע"ב) רש"י בד"ה הא דאמר רבא. כו' כרכים לימא

מהר"ם

פטור בפשיעה אפילו היכא דידעינן דפשע א"כ למה ישבע אלא ודאי חייב בפשיעה אליבא דכולי עלמא זה אינו דשבועה דהתם לא איירי בשבועה דלא פשע אלא דלא עיכב משלהם: בא"ד וי"ל דודאי אפטרופוס חייב בפשיעה וכו'. משמע מדברי התוס' פי' ד' וה' וגם מדברי הרא"ש דבין במינהו אבי יתומים ובין במינהו ב"ד בפשיעה חייב כדאמר אמרינן דממנעי אלא משום שבועה ולא משום פרועון כסברת הירושלמי בסמוך ולכך אפילו במינהו אבי יתומים חייב בפשיעה: בא"ד והכי איתא בירושלמי פרק הניזקין דקאמר אחאי דרבי יוחנן כרבנן וכו'. ר"ל רבי יוחנן סבר מעליית יתומים ורבי יוסי רבבי חנינא סבר מעליית אפטרופוס: ד"ה מי אמר ר' יבן וא"ת דבפי' התקבל וכו'. גיטין דף ס"ה:

דף מג ע"א ד"ה מאי אריא הוציא וכו' עד וא"ת כו' לרב הונא וכו' אסור להשתמש במעות שקבל וכו'. נראה דהמשך דברי התוס' כך הם השתא מדפריך בגמרא מאי איריא וכו' א"כ ס"ל להגמרא דאם היתר תשימש מתחייב באונסין אם כן הוא מועל מיד אפילו לא הוציא וא"כ לפי זה מוכרחים אנו לומר דלרב הונא דאית ליה דהיתר תשימש מתחייב באונסין אית ליה גבי נתן לו המעות ולא משך דאסור להשתמש במעות דאם איתא שמותר להשתמש בהן א"כ הוא מתחייב באונסין וכיון שמתחייב באונסין א"כ מיד כשנותן ליד אחר אפילו עד שלא משך מעל מיד וא"כ תקשי ליה הברייתא דלבלן וכו' דהשתא אפילו לפי שנויא דשני רבי יוחנן דאיירי בכלן עכו"ם דמעות אינן קונות בעכו"ם כ"א משיכה מ"מ מאחר שאותו שקבלן בין ישראל בין עכו"ם מותר להשתמש בהן מיד ומיד נתחייב עליהם באונסין הוי כאלו הלזה אותן לו א"כ הוא מעל מיד אלא על כרחין צריכין אנו לומר דאסור להשתמש בהן א"כ מסתמא ס"ל ג"כ לר"י הכי א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דהא איכא למיחש שמאי יאמר נשרפו מעותך בעלייה אבל בלא זאת הוה אמרינן דרבי יוחנן סבירא ליה דמותר להשתמש בהן וכיון דמותר חייב באונסין כרב הונא וכיון שכן הוא ליכא למיחש שמא יאמר נשרפו מעותך בעלייה ולא תקשה ברייתא דלבלן דאע"פ שנתחייב באונסין מכל מקום לענין מעילה לא סבירא ליה שמעל מיד אבל השתא דפרכה הגמרא מאי איריא וכו' וסבירא ליה דכיון דהיתר תשימש מתחייב באונסין מעל מיד קשה ובסוף דבריהם תירצו דהא בזה תליא דגבי ישראל דמעות קונות מדאורייתא מותר להשתמש בהן וחייב באונסין ולכך ליכא למימר נשרפו מעותך בעלייה והוה ברייתא איירי בעכו"ם ושאינן מעות קונות בו מדאורייתא כי אם משיכה ולכך אינו מותר להשתמש בהן ואינו מתחייב באונסין גם כן ולכך לא מעל מיד ור"ל סבירא ליה דבישראל מעות אינן קונות וא"כ הוא אסור להשתמש בהן וכיון דאסור לא מתחייב באונסין ולכך נתן לבלן רבא לא מעל ודוק"ל:

דף מג ע"ב ד"ה א"ל הא דאמר וכו' ע"כ רבא הוי דקאמר וכו'. כ"ל:
בא"ד דמצי לאוקמא פלוגתייהו כחד מהנך פלוגתות דלעיל.

הגהות והערות

ישוב ע"ז ביקיין דינוה, והפנ"י הסכים לדבריו, והעדות יוסף דחה דבריו ע"ש. (יא) ע"י פנ"י. (יב) ע"י מגדנות נתן, ומצפה איתן המובא בילקוט מפרשים. (יג) בע"א. (יד) נדצ"ל "גולן". (טו) ב"ק דף נו ע"א תוס' ד"ה כגון.

(א) יבמות דף סג ע"א וע"ש ברש"י ד"ה ואע"ג. (ב) לקמן דף קז ע"ב. (ג) חולין דף קה ע"ב. (ד) דברים יד כה. (ה) ע"י תורת חיים. (ו) הל' ברכות פי' הכ"ב. (ז) מלאכי ג. (ח) דברים כח ת. (ט) חולין דף קה ע"ב. (י) ב"ק דף צה ע"ב וע"י תלמוד בבלי <עוז והדר> - כג בבא מציעא / תלמוד בבלי {עמוד 392} {726077}

תרץ ה"ר יצחק בר ראובן ז"ל בשם הראשונים ז"ל.

גרסי בירושלמי⁵⁸⁶ בר נש דיהיב לחכריה פליטורין בשוקא, מסרן לבנו ולבתו הקטנים ונגנבו או שאבדו פטור מלשלם, שלא עלתה על דעתו לטעון פליטורין בשוקא, ע"כ. ודוקא בש"ח, אבל בש"ש חייב, דלהכי יהבו ליה אגרא דלטעון בשוקא או דליטרינהו שפיר. רבינו האי ז"ל.

גמ'. בשלמא כלהו שלא שמר⁵⁸⁷ כדרך השומרים. איכא דמקשה⁵⁸⁸ למה שפי' רש"י במשנתנו⁵⁸⁹. מאי כלהו דאמרינן הכא דהא ליכא אלא חדא. וי"ל דלא דק תלמודא בלישנא, וה"ק בשלמא כל הדברים שזכרו במשנתנו דינא הוא דלא ליפטרו, שהרי לא שמר כדרך השומרים.

אע"פ שצרוורין יהיו בידך. פי'⁵⁹⁰ וכל שהפשילן לפניו הרי הוא כאלו היו בידו. וכדאי' בירוש'⁵⁹¹ דכתי' לעיל⁵⁹².

התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה. פי'⁵⁹³ ברכה שלמה בשם ומלכות. דאי לאו, לאו ברכה היא כדכתי' במס' ברכות כפ' הוואה⁵⁹⁴. ודעת הרמב"ן⁵⁹⁵ שלא חייבו ברכה זו אלא בהולך להפריש תרומות ומעשרות, שהבטית הקב"ה בברכתו עליהם, שנא'⁵⁹⁶ את כל המעשר וכו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די. וע"כ תקנו בו ברכה זו, לומר שהבטחתו של הקב"ה קיימת ואין זו ברכה לבטלה.

אמר שמואל כספים אין להם שמירה אלא בקרקע. כבר פי' לעיל⁵⁹⁷. ואו' הרמב"ן⁵⁹⁸ דלא

דאפיקתיה לחד קרא שלא לומר דיו לבא מן הדין להיות כנידון, היכי הדר דרשינן ליה לגז"ש, דהא בעינן מופנה. ותו⁵⁷⁷ לרבא דדריש תרווייהו כדלעיל, הא דרשא דג"ש היכי אחיא ליה. וי"ל דהאי ג"ש מקובלת היא הכא, וכל כי הא לא בעינן מופנה כלל, וכדפרישנא בכמה דוכתי.

[מב, א] מתני'. המפקיד מעות אצל חברו צררן והפשילן לאחוריו⁵⁷⁸ מסרן לבנו ולבתו הקטנים ונעל בפניהם שלא כראוי. כך הגירסא ברוב הספרים⁵⁷⁹ והיא גרש'⁵⁸⁰. והוא ז"ל פי'⁵⁸¹ שנעל בפני הקטנים. ולפי דבריו כולה חדא היא, שמסרן לבנו ולבתו הקטנים ונעל בפניהם. ויש שגורסין⁵⁸² או שנעל בפניהם שלא כראוי, כלומר שנעל בפני המעות. ולישנא⁵⁸³ דייק טפי כפרש"י, דלישנא דבפניהם לא שייך אלא בב"ח. ומיהו אף לפרש"י כל שנעל על המעות כראוי פטור, ואע"פ שלא מסרם לבנו ולבתו הקטנים, דהא ודאי שמירת קטנים אינה כלום. וכן היא בירוש' בפירקין⁵⁸⁴, נעל כראוי קשר כראוי צררן והפשילן לפניו נתן בשידה תיבה ומגדל נגנבו או שאבדו פטור מלשלם. ואי ק"ל⁵⁸⁵ הא דאמרי' בגמרא כספים אין להם שמירה אלא בקרקע, וההיא בש"ח היא וכדמוכח נמי מעובדא דקרטליתא. וי"ל דההיא דשמואל ליתא אלא בדורות של האמוראים, שהיו הגנבים מצויין, וכדאמרי' עלה והאידינא דשכיחי גשושאי, ושכיחי טפוחאי. אלמא הכל לפי המקום ולפי הזמן, וכל ששמר כדרך שבני אדם שומרין ממונם פטור בש"ח. וכן

ומלכות בשם רבינו ולא בשם רש"י. וכ' שם דהכס"מ רצה להביא גם את ש"י הרמב"ן ולכן העתיק כל לש' רבינו. 594 ברכות מ, ב. וכ"ה ש"י התוס' וחי' הרשב"א והרא"ה שם וכ"כ רבינו שם וכ"ה בהל' ברכות לרבינו (מהד' קצנלנבוגן) פ"א ה"ב ופ"ב הכ"ב ובעוד מקומות. 595 ל"מ. ובכס"מ שם הביא לש' רבינו כאן. וכ"פ הלבוש והא"ר באו"ח שם. וכ"ה במשנ"ב שם סק"ד. 596 מלאכי ג, י. 597 בד"ה מתני'. 598 כ"ה בחי' הרמב"ן וכ"כ בחי' הרשב"א והר"ן שהביאו שתי שיטות בנידון ונטו לומר דש"ש חייב אף אם הטמין בקרקע. וכ"ה בתלמיד הרשב"א. וכ"כ בחי' הרשב"א לב"ק נז, א והוסיף: "וכבר כתבתי בארוכה בפרק המפקיד ובפרק הפועלים בס"ד" (ולא זכינו לאורם של חי' הרשב"א אלא עד ס"פ איזהו נשך). וכ"כ בתוס' הרא"ש בסוגיין וברא"ש סי' כא ובב"ק פ' הכונס ס"ה וכ"כ רבינו לקמן צג.

578 כ"ה בדק"ס וכ"ג בפ"י ר"ח וכן הגי' בגמ' לעיל לו, א. 579 כדלפנינו. 580 לעיל לו, א ד"ה בפניהם. 581 שם. 582 כ"ג הרי"ף והרא"ש. 583 כ"ה בחי' הרמב"ן, הרשב"א, הר"ן וכ"כ הרא"ש והנימוק"י. 584 ה"ז. 585 כן הק' וחי' כל הנ"ל וכ"ה בבית הבחירה. אבל בתלמיד הרשב"א כ' שבכל זמן צריך לשמרם בקרקע. 586 שם. 587 כ"ה בדק"ס. ולפנינו: שימר. 588 כן הק' וחי' כל הראשונים הנ"ל. 589 לעיל לו, א ד"ה בפניהם. 590 עיי' בתוס' ר"פ. 591 בפירקין ה"ז. 592 בד"ה מתני'. 593 כ"כ רש"י בתענית ח, ב ד"ה ברוך. וכ"ה ש"י אבודרהם, הל' ברכות שער ח (ורשא תרלח, עמ' צה) וכ"כ בבית הבחירה לתענית שם בשם גדולי הרבנים וכ"ה בכס"מ פי' מהל' ברכות הכ"ב בשם רבינו. ועיי' ברכ"י או"ח סי' רל אות ד שהביא להק' מדוע הביא הכס"מ דין זה דיש לברך בשם

בבא מציעא מב

שיא

שמות ל תשא

תחלה, שנאמר: כף אחת עשרה זהב, מלאה קטרת⁷², ואחר כך: פר אחד בן בקר⁷³, ולפיכך⁷⁴ הקב"ה משבח קרבנותיהם: זה קרבן פלוני, זה קרבן פלוני. וכן אתה מוצא באחו שבטל את התורה, שנאמר: צור תעודה חתום תורה בלמודי⁷⁵, ועבד עבודה זרה והרבה להכעיס ויתר לו הקב"ה כל שאר העברות ולא ויתר לו בטול הקטרת, שכן כתיב: גם סגרו דלתות האולם ויכבו את הנרות וקטרת לא הקטירו ועולה לא העלו בקדש לאלהי ישראל, ויהי קצף ה' על יהודה וירושלים ויתנם* לזעוה⁷⁶. כמה חביב קטרת לפני הקב"ה שנעשה המשכן וכל כליו, ושחט את הקרבנות וערך על המזבת, וסדר השלחן והמנורה, ולא ירדה שכינה עד שהקריבו הקטורת, וכן מצינו שלמה בחכמתו שבאר זה ואמר שהקטרת מקובל וחביב לפני הקב"ה יותר מן העולה הנשחטת בצפון, ומן השלמים הנשחטים בדרום, הוא שאמר: עורי צפון* ובואי תימן הפיחי גני יולו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו⁷⁷.

כי תשא

יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה¹. שלמה המלך ע"ה למדנו בכתוב הזה כי שנות האדם מתארכים או מתקצרים לפי הזכות והעונש, וזה בדרך נס נסתר², וידוע שהנסים כלם נתלקים לשני חלקים: יש נסים מפורסמים ויש נסים נסתרים, המפורסמים הם אותות והמופתים הגדולים אשר נעשו לעיני העמים כאותות של מצרים בעשר מכות ובקריעת ים סוף, וירידת המן והשלו, והוצאת המים מן הצור, המשנים טבעו ומנהגו של עולם, הנסתרים הם המעשים והמקרים שאירעו לאבות אברהם יצחק ויעקב, כמלחמת אברהם עם המלכים ההם ונצחו והתגברותו עליהם כי אע"פ שנראה כדרך מנהגו של עולם הכל היה נס נסתר, וכן הוספת ימי הצדיקים וקצור ימי הרשעים הכל נס נסתר, ועל זה אמר שלמה: יראת ה' תוסיף ימים, לפי שהדאגה והיראה מחלישין כח האדם בדרך הטבע ומקריבים ימי מיתתו, ואמר שלמה: כי מי שיש בו יראת ה' ודואג על עונותיו יאריכו ימיו³, והנה זה נס נסתר. ושנות רשעים תקצרנה, לפי שהתענוגים מרחיבין לבו של אדם בדרך הטבע וממשיכין ומאריכין ימיו, על כן יאמר: הרשע המתעדן והנמשך אחר תענוגי הגוף לא יועילו לו תענוגיו* כי תקצרנה שנותיו³, וגם זה נס נסתר.

תצוה טו, בקיצור לשון. 72 במדבר ז, יד. 73 שם טו. 74 ולפיכך הקב"ה, כצ"ל ע"פ דפוס פיזרו, וכן הוא בתנחומא תצוה טו. — ובשאר דפוסים: „ולפי שהקב"ה". 75 ישעיה' ח, טז. 76 דברי הימים ב, זח. 77 שיר השירים ד, טז.
1 משלי י, כו. 2 עיין דברי רבינו בראשית יז, א. ומקור הדברים ברמב"ן בראשית מו, טו. ועיין עוד ב„כתבי הרמב"ן" ח"ב מפתחות ענינים, נסים. 3 כל זה כפירוש רבינו יונה למשלי י, כו.

היין שהזכרה בפירוש דמקומה על מזבח החיצון. כן נ"ל כוונת רבינו. ויתנם לזעוה. הרעיון של התנחומא לא נגמר עדיין. כי בפסוקים שהובאו כאן הלא הנביא מקפיד גם על כבוי הנרות ועל שלא העלו עולה. ומנין שעיקר הקפדה היתה על הקטורת. — אלא הענין מבואר בתנחומא שם, שממשיך להביא הפסוקים מדברי הימים שם: והנה נפלו אבותינו בהרב וגו' על זאת (דברי הימים ב, כח, ט). ומסיים המדרש: מהו „על זאת“? על הקטורת.

עורי צפון. זו העולה שנשחטה בצפון, ובואי תימן, אלו השלמים שנשחטות בדרום, יולו בשמיו, אלו קטורת הסמים, יבא דודי, זה השכינה, ויאכל פרי מגדיו, אלו הקרבנות (עץ יוסף). הרי שעל ידי הקטורת באה השכינה.

לא יועילו לו תענוגיו. כי שנות רשעים המתענגים במלאת תאוותיהם והשובלים עול שמים ומנתקים מוסרות תקצורנה בחטאים מן המספר הראוי לימי חייהם (רבינו יונה משלי

ולמדך הכתוב הזה שאין אריכות ימים וקצורם תלוי אלא לפי הזכות והעונש, וכענין שדרשו רז"ל⁴ כי בבית ראשון לא שמשו אלא י"ח כהנים גדולים ובבית שני שמשו שלש מאות⁵ כהנים גדולים, והיה זה לפי שהכהנים בבית ראשון היו צדיקים גמורים והאריכו ימים, והכהנים שבבית שני קלקלו מעשיהם ולא האריכו ימים, ועל כן היו מרובים כל כך. והנה הכתוב הזה אינו דין נחתך שהצדיק יאריכו ימיו והרשע יקצרון ימיו, שהרי אנו רואין רשעים מאריכין חיים וצדיקים מתים בקוצר ימים, אבל הכתוב הזה מבאר פעולות הש"י ורצונו לעתים שהוא מאריך ימי הצדיק כמו שהאריך לחזקיהו⁶, ומקצר ימי הרשע כמו שעשה לבן הדד מלך ארם⁷. ואם אינו מאריך ימים לכל צדיק, ואינו מקצר ימי כל רשע, נוכל לומר שאינו צדיק גמור ואינו רשע גמור, ואם אולי יהיה זה * הנה זה * לתת להם גמול כמעשה ידיהם לעולם הבא כדי להאדיר השכר לצדיק ולהגדיל העונש לרשע, ובין כך ובין כך אין התוספת והקצור אלא נס גמור, כי קצור הימים קודם הנגזר ותוספת הימים על הנגזר אין זה כי אם נס גמור והוא הנסתר מעיני הבריות שאינם רואים בזה אלא מנהגו של עולם וטבעו. [והענין הזה הוא יסוד התורה כלה שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו ע"ה עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כלם נסים נסתרים, אין להם טבע זמנהגו של עולם לא ליחידים ולא לרבים, אבל בעשותו המצוה יצליחנו שכרו, ובעשותו העברה יכריתנו עונשו, וזהו ענין יעוד התורה בברכות וקללות⁸] שאין לך כל יחיד ויחיד בישראל שלא יארעו לו בכל יום נסים נסתרים והוא אינו יודע, וכן דרשו רז"ל⁹: אין בעל הנס מכיר בנסו. וכדי להורות שהנסים הנסתרים הם עם האדם בכל יום לכך בארו לנו רז"ל מאמר אחד, הוא שאמרו¹⁰: הנכנס למוד את גרנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתשלח ברכה בכרי הזה, ואם מדד ואחר כך ברך הרי זו תפלת שוא, שאין הברכה מצויה לא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי ולא בדבר השקול אלא בדבר הסמוי מן העין, שנאמר: יצו ה' אתך את הברכה באסמך¹¹, בדבר הסמוי מן העין. כוונת חכמים לומר בזה שהנסים הנסתרים הם בכל יום ויום, ושהוא בדבר שאינו מנוי ומדוד, כי אם היתה הברכה חלה במנוי לא היה נס נסתר אלא מפורסם ואין כל אדם זוכה לנס מפורסם, ואל הכונה הזאת¹² אמרו¹³: מדד ואחר כך ברך הרי זו תפלת שוא, שכיון שנמדד אי אפשר בזה נס נסתר, ועין הרע שולטת בעצם הדבר המדוד, וכן בעצם הדבר השקול והמנוי, ומטעם זה ציתה התורה שלא ימנו ישראל לגלגלותם אלא בשקלים כדי שתהיה הברכה חלה עליהם ברבוי זרעם בנס נסתר, ושלא ישלוט בהם עין הרע השולטת בעצם הדבר המנוי, ומתוך שכל אחד ואחד מישראל יתן כופר נפשו מחצית השקל יודע מנינם בחשבון חצאי השקלים, וזהו שכתוב:

(יב) כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם. ועל דרך הפשט אמר, כי תשא' ולא הזכיר בו זה דרך צווי כדי שיכנס ויכלול בזה לשעה ולדורות, כי מה שהזכיר הכתוב לשון, כי תשא' למדך *

4 יומא ט, א. 5 שלש סאות, שם: יותר משלש מאות. 6 מלכיסב כ, ו: - והוספתי על ימיו חמש עשרה שנה. - גם ענין זה ברבינו יונה שם. 7 שם ה, י: חיה תהיה והראני ה' כי מות ימות. [8] לשון הרמב"ן סוף פרשת בא. 9 נדה לא, א. 10 בבא מציעא מב, א. עם שנויי לשון. 11 דברים כח, ח. 12 ואל הכונה הזאת, כן ע"פ ד' נאפולי ופירורו. כש"ס: ועל המכוון הזה. 13 אסרו,

ג, כו). יהיה זה. צדיק גמור או רשע גמור. (יב) לשון כי תשא למדך. נראה שכונן למה הנה זה. שאינו מאריך ימים לצדיק גמור, או שכתב הרמב"ן (ריש פסוק יב - עמ' תפח): מקצר ימי רשע גמור, הטעם הוא לתת להם וכו'. צוה הקב"ה את משה כאשר תשא ראש בני

באר הגולה קמד :

הלכות ברכות סימן רל

זה בתוך ביתי, או שהיתה אשתו מעברת ^א (א) אחר ארבעים יום לעבורה ואמר יהי רצון שתלד אשתי זכר, הרי זה תפלת שוא. **א**לא יתפלל אדם על העתיד לבא ויתן הודאה על שעבר, כגון הנכנס (ב) לכרך ואמר, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתכניסני לכרך הזה לשלום. נכנס בשלום ואמר מודה אני לפניך ה' אלהינו שהכנסתני לכרך הזה לשלום. בקש לצאת ואמר, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתוציאני מכרך זה לשלום. יצא בשלום ואמר מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מכרך זה לשלום, וכשם שהוצאתני לשלום פן תוליכני לשלום וכו', עד ברוך אתה ה' שומע תפלה (ג) וזו היא תפלת הדרך שנכתבו היא וכל דיניה בסימן קי: **ב**. הנכנס למד את גרנו ואמר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשלח ברכה בפרי הזה. התחיל למד ואמר (ד) ברוך השולח ברכה בפרי הזה. מיד ואחר כך ברוך הרי זה תפלת שוא, שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי (פרוש, הנעלם ואינו נראה) מן העין: **ג**. הנכנס למרחץ ואמר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני לשלום ותצילני מהאור הזה וכיוצא בו לעתיד לבא. יצא בשלום ואמר, מודה אני לפניך ה' אלהי שהצלתני מהאור הזה: **ד**. הנכנס ^ה (ו) להקזי דם ואמר, יהי רצון מלפניך ה' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה כי רופא חנם אתה. ולאחר שהקזי יאמר, (ז) ברוך רופא חולים: **ה**. לעולם יהא אדם רגיל לומר, כל מה דעביד רחמנא לטב עביד:

ב. שם. ג. הענין ח. כבא מציעא מב. ד. ברכות ס. לגרסת הר"ף והרמב"ם. ה. שם. * ברכה זו וכל שאר ברכות צריך להזכיר בה שם ומלכות כנוקר לעיל ריש סימן ריח. בית יוסף. ו. שם בגמרא.

שערי תשובה

באר היטב

דגם סומא מכרך הוי לה ספק ברכות, וגם אפשר דרש"ל מודה בזה, דבשירי כנסת הגדולה מכאר דבארצות ישמעאל לא נהגו לכרך (וענין שם שכתב, כמדמה דרב העולם מכרכין, וכן כתב בפרי האדמה שבשנת תקיז ברכו בירושלים ברכת החמה, ענין שם), ולכן אין לסומא לכרך. וענין שם שכתב, דבשלחן ערוך דאימא כרוך עושה בראשית הוא השמטת סופר, וצריך לומר עושה מעשה בראשית והוא פשוט:

א. אחר ארבעים. דתוך ארבעים יום מועיל תפלה: **ג**. תפלת הדרך. ואם פקר אחר תפלת הדרך בשחרית ואמר מודה אני וכו' עד לשלום, עין מגן אברהם וט"ז: **ג**. בסימן קי. משמע דאף שיצא מהכרך לא יאמר עד שיחזיק בדרך מגן אברהם, עין שם: **ד**. למרחץ. ובמרחץ דידן אין צריך להתפלל תפלה זו, ב"ח מגן אברהם ט"ז: **ה**. להקזי. והוא הדין בכל מידי דרפואה יאמר זה נאכל ברכ דור אבותיהם שם ומלכות כמו בכל הברכות. מי שמתעטש וחברו אמר לו אסותא, יאמר לו ברוך תהיה, ואחר כך יאמר לישועתך קריתיה ה', דהמתפלל על חברו הוא נענה תחלה, ים של שלמה בכא קמא פרק ח סימן סד:

משמע דוקא הקזה שהיא סגנה שמה יחזק ויריד הדם וימות חס ושלום. ופשוט שצריך שם ומלכות כמו בכל הברכות.

משנה ברוכה

בענין שצריך לומר תפלת הדרך שנית בבקר בשביל הדרך שרוצה לנסע, ומלבד זה הלא צריך לתן הודאה גם פן על יציאת הכרך, בזה אמר שיעשה משניהם אחד ויחתם בה, ומגו דצריך לומר ההודאה תכף כשיצא מן העיר ואמר אז גם פן תפלת הדרך שכולל בה: **ב** (ד) ברוך השולח ברכה וכו'. וכתב האליה רבה דיאמר בלא הזכרת השם, דדוקא במודד כדי לעשר מציונו שהבטיח הקדוש ברוך הוא ברכה עד בלי די, כמה דכתיב הביאו את כל המעשר וגו' ובחגוני נא בזאת וגו' והרקתי לכם ברכה עד בלי די: **ג** (ה) הנכנס למרחץ וכו'. ועכשו לא נהגו בתפלה זו, והטעם, דלא נתקן אלא בימיהם שהיו מסיקין האש מלמטה בחפירה ורוחצים באמבטי מלמעלה על גבי תקרה שעל גבה, ויש חשש פן תפחת ויפלו לתוכה, אבל בזמן הזה עומד התנור בזוית וליכא סגנה [אחרונים]: **ד** (ו) להקזי דם. והוא הדין בכל מידי דרפואה יאמר זה, ולא יחשב שתהיה איזה דבר לו רפואה אלא על ידי הבורא יתברך שמו, ולכן על ידי תפלה זו ישים בטחונו בו ויבקש ממנו שתהיה לו לרפואה: (ז) ברוך רופא חולים. וצריך לומר בשם ומלכות [בית יוסף וט"ז], אבל לא ראיתי נוהגין פן [פרי מגדים]. מי שמתעטש וחברו אמר לו אסותא, יאמר לו

רל א א (א) אחר ארבעים יום לעבורה. שכבר נצטיר צורת הגולה, אבל תוף ארבעים יום מועיל תפלה. ואפלו אחר ארבעים יום יוכל להתפלל שיהיה הגולה זרע קמא ויהיה עוסק במצות ומעשים טובים: **ב** (ב) לכרך. דוקא לכרך, דשם מצויים ממנים רעים ומחפשים עלילות, אבל לעיר קטנה אין צריך לומר כשנכנס לה, ולא אחר כך כשיצא ממנה, אלא אחר כך כשמחזיק בדרך ואמר תפלת הדרך, משום סגנת דרכים, וכמבאר לעיל בסימן קי: **ג** (ג) וזו היא תפלת הדרך וכו'. לכאורה הלא בסימן קי מבאר דכשיצא לדרך ואמר תפלת הדרך לכד בלא הודאה על שעבר, וגם אינו אומר אותה רק כשהחזיק בדרך, ומהו זה שכולל תפלת הדרך בהודאה שנזמן על העבר, וגם משמע שאומר אותה תכף ביציאתו מן העיר, יש לומר, דהתם מרי ביוצא מעיר קטנה, שאין שם מורא כלל לצאת מן העיר, וצריך לומר תפלת הדרך רק משום מורא הדרך, ולכך אין לומר אותה רק כשהחזיק בדרך, וכמו שכתבנו בסעיף קטן ב, ואפלו אם נזדמן אחר כך בדרך נסיעתו שנוסע דרך כרך, אין לומר כשיצא ממנה רק ההודאה מודים וכו', עד לבסוף בלא חתימה, כיון שאמר תפלת הדרך בתחלת נסיעתו, והכא מירי בנכנס לכרך ולן שם

שער הציון

ברוך אבל לא בויהי רצון שאומר בתחלה, שהוא רק בקשה בעלמא, וכן כתב במחצית השקל: ט. הנה ברמב"ם וסמ"ג נזכר ברוך אתה ה' רופא חולים וכתב בבית יוסף והוא הדין דיאמר מלכות, ובאמת אין לו ראיה ברוך לזה, דלא הזכירו הפוסקים בריש פרק הראה כי אם לענין ברכת הראיה דשם ברכה עליהן שמתחלת בברוך, לא פן זה, לעניות דעתי, כי אם בקשה בעלמא, והאי ברוך נמשך ליהי רצון שבקש קדם הקנה, ודמאי תפלת הדרך, שלא נמצא לאחד מן הפוסקים שישבירו שצריך שיחתם ברוך אתה ה' מלך העולם שומע תפלה, אלא ברוך אתה ה' שומע תפלה, והתינו לר"מ מרונבנבורג שהיה מסמיכה לאיזה ברכה, אבל לשאר פוסקים מאי איכא למימא, אלא על כרחך משום דהיא תפלה בעלמא, כמו שכתבו התוספות בפרק ערבי פסחים דף קד והובא בטור סימן קי, והכי נמי דכותה, וברוך ה' שאמר כך מצאתי בספס משנה ריש פרק י מהלכות ברכות שכתב בהדיא על הקנה שאין ברכה בתחילה, ומסתמא הינו משום שאין בה מלכות, ולפלא שסותר עצמו לדבריו שבבית יוסף:

רל א א. אליה רבה: **ב**. אחרונים: **ג**. ב"ח ועלת תמיד ואליה רבה, דלא כמגן אברהם: **ד**. ב"ח וט"ז ואליה רבה, דלא כמגן אברהם שסבירא לה דצריך לומר רק עד מפרך זה לשלום: **ה**. ואם הוא דר באתו כרך ורוצה לנסע ממנה, כיון שיש לו מפירים שם יש אומרים דאין צריך לומר ההודאה על יציאתו ממנה בשלום [עין פרישה ופרי מגדים]: **ו**. וגם הלא מבאר לעיל בסימן קי במשנה ברוכה סעיף קטן כט, דכשהוא לן בדרך, לכלי עלמא יכול לברך בבקר כשרוצה לצאת אפלו כשהוא עדין בעיר, ענין שם: **ז**. ד. ואף דבירושלמי אמר דבמרחץ שאינה נוסקת אומר בה מהני חמין, כתב הב"ח דעכשו אין צריך לחוש להניח חמין, כי העין רואה והלב מבין לזה מהני חמין עומדים בגלוי [ב"ח וט"ז]. ולעניות דעתי, בזמננו שצמיז כמה סבות על ידי החמין, צריך עיון: **ח**. מן אברהם וכן פתם התיי אדם, ומסתברא כותם, דככל דבר שהאדם עושה צריך לבקש מהי שיהיה לתועלת. ועין באלה רבה מה שכתב בשם הרב דור אבותיהם ונחיא כבאר היטב, ואם נחוש לדבריו הוא רק בברכה אחרינה שאומר בלשון

לפי הענין, שאם יש מקום שיוכלו להעליל עליו, אפילו בכפר, יתפלל תפלות אלו (סיי ר"ל):

ה כל הירא לדבר ה', ילמוד תורה על הדרך כאמרם [אבות ג,ד] "המהלך בדרך ומפנה לבו לבטלה, מתחייב בנפשו". אבל לא ילמוד דבר שצריך עיון. ואם יושב בעגלה, מותר. ויזהר כל אדם שיהיה לו פת אפילו הולך במקום קרוב ובמקום דשכיח פת, כי כמה פעמים שיקרה מקרות רחמנא ליצלן בדרך¹⁰:

ך ראוי לכל ירא שמים שיקח עמו ציצית¹¹ בדרך, שמא יפסל א' ויתבטל ממצוה:

ץ הנכנס לבית המדרש¹², יתפלל "יהי רצון מלפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי שלא אכשל בדבר הלכה, שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא". וביציאתו אומר¹³ "מודה אני לפניך ששמת חלקי" וכו':

כלל סה

דין ברכות פרטיות וברכת שעשה לי גם והגומל וברכת הגשמים:

א הנכנס להקיז דם, אומר "יהי רצון מלפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי שיהיה עסק זה לי לרפואה, כי רופא חנם אתה". וכן קודם שיאכל או ישתה איזה דבר לרפואה, יתפלל תפלה זו, ולא יחשוב שיהיה איזה דבר לו לרפואה אלא על ידי הכורא יתברך שמו. ולכן על ידי תפלה זו, ישים בטחוננו בו ויבקש ממנו שיהא לו לרפואה. ולאחר שהקיז דם, אומר "ברוך אתה ה' אלוקינו¹ מלך העולם רופא חולים" (ט"ז ובה"ג):

ב הנכנס למוד גרנו של תבואה [או לחשוב סתורות של חנות], אומר "יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו שתשלח ברכה בכרי הזה [או בסחורה של חנות הזה]". וכשהתחיל למוד, אומר "ברוך מלך העולם השולח ברכה בכרי הזה", ולא יאמר בשם, כי יש אומרים דלא נתקנה ברכה רק כשמודד להפריש מעשר. ואם מדד ואחר כך בירך, הרי זו תפלת שוא (סימן ר"ל):

ג מי שנעשה בנו בר מצוה, כשקורא בתורה פעם ראשון מברך "ברוך אתה ה' אלוקינו

פסקי משנה ברורה

10. ובמהלך בדרך צריך להרעיב עצמו מעט כי השביעה קשה אז למעיים מפני טורח הדרך (סיי ק"י סק"כ). 11. ובמ"ב כתב שיקח עמו הטלית והתפילין שלו אפילו נוסע למקום קרוב ודעתו לחזור היום פן יקרה איזה מקרה ויתבטל ממצוה (שם). 12. האר"י היה נוהג לאומרה בכל בוקר (שם ס"ק ל"ד). 13. והוא הדין העוסק בתורה ביחידות כל היום צריך לומר כן בכל ערב אחר גמר לימודו (שם ס"ק ל"ז). 1. ובמ"ב פסק דלא נהגו לברך כן בשם ומלכות (סיי ר"ל סק"ז). וע"ש בשעה"צ

סק"ט ומשמע מדבריו דקאי רק אמלכות וע"ש.

יד א"מ ספ"ו מהל' שנת
 א"מ ג' כ"ט ע"פ א"מ
 ס' ד'
 פ"ו ב' מ"י פ"ד מהל'
 מירוח הלכה י':
 פ"ו ג' ע"פ מהל' שנת
 הלכה כג' ע"פ א"מ ס' מה
 י' ע"פ א"מ ס' מה
 ע"פ ד':

רבינו הנגאל

ת"ש הר"י ב"ר יום
 שכן דוד בא בו אסור
 לשחות יין כל ימות החול
 דכל יומא איכא למיכר
 האידנא לייח' ומותר
 בשבתו וי"ט דליכא
 למיכש דלמא אתי ש"מ
 יש תחומין בקפיצה
 למעלה מעשרה הימין
 לא משום דבעי מינות
 אליהו מאתמול כ"ו.
 ופשוטה היא מינה
 דאין תחומין דאי לא
 תחומין כיון דאליהו לא
 אתא בשבת משהו ומי לא
 אתא [בתוך] בשבת כתיב.
 בשבת משהו שבת.
 ואמרין תנא ספוקי
 מספקא ליה ומחזירי ש"מ
 דכי דקאי אימת גודר
 א גימא בחול כיון דתל
 גודרז עליה היכי אהת
 שבת ומפקעה ליה דקתי
 ומותר בשבת אלא בשבת
 נדר או ב"ט והוא
 יומא בלחוד הוא דשרי
 מיכן ואילך אסור ואפי'
 בשבתו וי"ט: מ"ב
 פעם אחת לא נכנסו
 לגמל עד שחשכה בר.
 מנא ידע תנא שפופרת
 היהת לו לר"ג שהיה
 צופה ומכסח בה אלפים
 אמה ביבשה וכגון
 אלפים בי"ט. פי' כיון
 שפופרת שפוייה מנחשת
 היהת לו לר"ג וישרי בה
 אלפים אמה ביבשה
 והיהת אצלו לשרי בה
 כ"ט. ומפורש כך
 בירושלמי (א) מצופת
 היהת לו לר"ג והיה מלפני
 בה עיניו למישר אלפים
 אמה והיה משער בה בים
 ולמה ליה למישר והיה
 בתוך התחום עד שיהא
 חשכה והוא ר"ג שרי
 משחשכיה אט נכנסו
 לגמל כגון דר"ג וי"ט
 תפתח שפוייה (בלמין)
 [במלך] יתי מביה סאתים
 ולא יהיו מצינות גבהות
 עשרה ולא יהיו פרוצות
 יותר מעשר אלא ר"ג
 עומד כגון עומד ופרז
 כגון פרז. הרוצה לידע
 כמה עומקו של גיד
 מביה שפופרת ומביט
 בה קרקעית הגיה וחזר
 וצופה ומכסח בה למעלה
 מבישור. א' וראה
 במישור. א' אמה וי"ט
 שעומקו של גיא ק' אמה.
 וכן כשיעור הזה הרוצה
 לידע גובהו של דקל. תני
 ר' חייא הרוצה של
 תשרה חיה רעה בצל
 קברו נועץ קנה משעה
 רביעית ביום וראה היכן
 נחטה צילו משפיע ועולה
 משפיע וירד פי' משעה
 ד' ביום החמה נכנסת
 לישוב והבריות מבקשות
 הצל ומשפיע ועולה כיוון
 מיצר למעלה וירד כגון
 מדורן של: הוא לו צל
 כל היום כולו. נחמיה
 בר רבא בר חנינאי
 משיבתי שמעתי שבת
 ריצא חוץ לתחום. א"ל רב
 חסדא לרב נחמן נחמיה
 תלמידך שרי בצער חוץ
 לתחום א"ל לך ועשה לו
 מחיצה של בני אדם ויכנס
 דק"ל דמחיצה שנעשה

מסורת הש"ס
 עין המשפט
 נר מצות
 (א) פסקים י"ג. (ב) ע"י
 ליקן ס"ד. (ג) מדרש לקח
 טוב פ' בלק ע"פ אראנו
 וי' עשה וי"ט סוכה בב.
 (ד) ע"פ י. וע"פ וי"ט
 להס' ד"ה לא ענינ' ע'
 שנתו וי"ט. (ה) ס' מה.
 (ו) סוכה פ"ד ה"ג (פ"ט).
 (ז) ע"פ ב"ר מו: ושם נב:
 [וע"פ חו"ס פ"ד מו: ד"ה
 שלח ומוס' גיעון לא: ד"ה
 אלא ומוס' לעיל ת: ד"ה
 מתקין. (ח) ס' דר מר ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) תובי ד"ה האי מנא
 וכו' והיה דתניא פ"ק
 דפסקים. ג"כ דף ג' ועין
 מ"ש ע"ס:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה יתיב רב
 נחמן בר יצחק וכו'
 משמע דרב נחמן בר
 יצחק דאז היינו ר"ג.
 ע"י לעיל דף י"ג ע"פ חו"ס
 ד"ה מתקין ולקמן ע"י
 פ"ט:

תורה אור השלם

(א) הנה אנכי שלח קבם
 את אהרן הנביא לפני
 פוא יום יי הגדול
 [תנ"ך]: ומלאכי ג' מן

ליקוטי רש"י

בפני הבורה. שם לכן
 יעקב נעזרוהו שנת
 ועליו כו' (פסחים ג').
 משכחה בשבתה.
 שהיה זה ולא היה דעמו
 עליו (ע"פ לפי ל"ט).

הגהות וצינונים

(א) ע"י טורי אבן ר"ה יא
 ע"ב. וע"י שו"ת הח"ס
 ח"ו תשובה כו' ביאור
 ג' סוף ה' ה' וכו'. וע"י
 ברוך ופלת ס' ק'
 (ב) בטרנסת בית הספק:
 (ג) בכת"י והוא יומא
 הוא שרי ליה (ובנ"א)
 היה ההוא יומא שרי
 ליה (ובנ"א): [ג] בכת"י
 ובדפוס נוסף מביא בה
 ביבשה (וכ"ה ברש"י
 הפסק תקודה צ"ל
 אחרי ח"ת "בשעה",
 דפוס: [ד] בכת"י
 דפוס: מדרוז צ"ל וצ"ל
 קומתו (ותיבת "קומתו")
 ליתא. ואולי צ"ל צלו
 וצל קומתו וקומתו. ע"י
 בדפוס: [ה] בדפוס
 וכשהיה בשפ"י
 הרקיע: [ו] בדפוס
 בנין מצבה היו מציבין
 וכו': [ז] כגון הס"ד
 והוא "או דילמא"
 מהרש"ל בדפוס: [ח]
 שרי לעמוד הבא:
 [ט] שרי במשלה לעיל
 ס' מא' צ"א (לויין):
 [י] בדפוס: ג' וכו' וכו'
 והוא פשוט ליה
 שמה מחיצה וכו' וכו'
 פ"ד וכו' מפני דופנה
 ד"א שמה מחיצה
 (ובוה תבין דברי
 המהרש"א. ע"י רש"י
 ובק"י ר"א
 המהרש"א ע"י בקיין
 דינה. דק"י):

ואסור כ"ל ימות החול. ואל"ת מאי שנא דלא אסרינן
 כן דוד יצא אליהו לבשר: מפני הבורה. שנימחן לרבי שנת והולכין
 להקפיל פניו: עבדים הן. ואין לשראף טורח דלרעה דטרחה לכו:
 בהד בשבא ש"תרי. דולאי לא אחי משמי טורח דלרעה דטרחה לכו
 אחא אליהו ומדקאסר ליה ליפשוט

דחייס לדילמא אחא אליהו ואין תחומין
 למעלה מעשרה: ומשינן מהא לא
 תיפשוט דאין תחומין דלילמא ספוקי
 מספקא ליה להאי תנא דלילמא אין
 תחומין ומש"ה אסר כגוד בצעא ולחומר
 אצל מפשט לא פשיטא ליה דחילף
 התירא מיניה: כיון דח" ע"ה גזירות.

נע"ש ומספקא דילמא אחי משמי טורח
 לכו"ל הגדול היכי משמתי לשמות למחר
 בצעא לימוש דילמא אחא לכו"ל הגדול
 מאתמול: דקאי בשבת וקא נדר ב"ש
 היה שנת או י"ט והיינו דקתי מותר
 לשמות בשבת וימים טובים אוחה
 שנת או אותו י"ט שנדר אצל מכאן
 ואין אסור ואפי' שנת דילמא אחא
 תחומין. כן דוד ושל עליה נזרות:
 שפופרת. קנה תלול וכשהוא ארוך
 אין נופין כו' למרחוק וכשהוא קצר
 נופין כו' יותר והימה שפופרת של
 רבן גמליאל ממוקנת למדת כפיית

אלפים או פס או ציבשה: כמה עומקו
 של גיא מביא שפופרת ומביא בה.
 ציבשה וימדוד כמה אמות הוא יכול
 לנפות זה ואח"כ ילך על שפת הגיא
 ויפנה זה לעומקו וימרחק לאחוריו
 עד שיצחק שמקום שגלה עומקו
 של גיא שם כלה כפיית השפופרת:
 שאם ימרחק עוד מעט לא יראה
 את קרקעית הגיא וידע שעומקו של
 גיא והרחקו שנמרחק משפתו הוי
 כמדת כפיית השפופרת: גובהו של
 דקל. ומתיירא לעלות כו' ולמודדו:
 ימדוד צ"ל. של דקל: וצ"ל קומתו.
 של עצמו ופעמים שהלך רצה על
 המייל ופעמים שהמייל רצה על הכל
 כשחמה עומדת צנונה הרקיע כל כל
 דבר הוי קטן וכשחמה ציפולו"ל הוי
 כל ארוך הלך מודד אף כל קומתו
 ולפי מה שיראה שירצה כל קומתו
 על קומתו ידע שרצה כל הדקל על
 הדקל או כפלים או שליש או רביע:
 הרוצה ש"א תשרה חיה רעה בצ"ע
 קבר. כעין" מצנח היו מליצין על
 הקבר כעין שאלו מגניזין וזבצין כו'
 עפר ומשע לנחן ולנחן והיה שאל
 תנא חיה רעה להסמופק צלל הקבר
 מפני חוס השמש ור"ח את המת
 ויחטטו: נועץ קנה ברי שעות.

כשצא לעשות הצנין יענוך קנה בצרע שעות ציוס שאומה שעה מתחיל
 השמש להתחמם והלל זנון וזוה כדלמרינן צצרכו (ד' מ). וחם השמש
 ומתק אחו שעה שהשמש חם והלל זנון הוי אומר זה ארבע שעות
 ולפיכך חיות מתאווה ללל באומה שעה ולאומו ד' שיראה זה שאל הקנה
 וזעה ישפע הצנין ועשה שיפוע ארוך שלא יהא נטוה לו כל ואפי"ס
 כשמתקרב החמה יהיה לו כל לזד אחר כיון דצהיה שעה לכה לו כל לא
 אחי חיה להתלונן צילו דהיה שעה אולא עד דמשכחה ועוד ללאחר
 ארבע שעות אכל חס ולא איכפת לה לתיב צלל: בדמ"ז גברי. שהיו
 לו אנשים הרבה שיכולין ללאת חוץ לתחום כגון שעירבו לעשות לו
 מחיה מנחן ומחיה מנחן ממקום שהוא שם עד התחום: ה"ה ברבן
 גמליאל. ליהוה ליה מחילות שלא שנת צהן מצעוד יוס כדלמא לעיל
 גבי דיר וקס"ו. או דילמא פשיטא ליה להלכה כרבן גמליאל והכא
 הוא דלא מלו ליה גברי עד מוך התחום אלא עד צ' אמות סמוך לתחום:
 וקמיציעא

ואסור לשנות יין כל ימות החול או אמרת
 בשלמא יש תחומין היינו דבשבתות ובימים
 טובים מותר"ל אלא אי אמרת אין תחומין
 בשבתות ובימים טובים אמאי מותר שאני
 התם דאמר קרא"ל הנה אנכי שולח לכם את
 אליה הנביא וגו' והא לא אתא אליהו
 מאתמול אי הכי בחול כל יומא ויומא נמי
 לישתרי דהא לא אתא אליהו מאתמול אלא
 אמרינן לבית דין הגדול אתא הכא נמי לימא
 לבית דין הגדול אתא"ל **כבר מובחם להן**
לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות
ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח קא
סלקא דעתך מדראליהו לא אתא משיח נמי
לא אחי במעלי שבתא לישתרי אליהו לא
אחי משיח אחי רכיון דאחי משיחא הכל
עבדים הן לישראל בהד בשבא לישתרי
לפשוט מינה דאין תחומין דאי יש תחומין
בהד בשבא לישתרי דלא אתא אליהו בשבת
האי תנא" ספוקי מספקא ליה אי יש תחומין
או אין תחומין ולחומר דקאי אימת דקא
נדר אילימא דקאי בחול כיון דחל עליה
גזירות היכי אחי שבתא ומפקעא ליה אלא
"דקאי בשבתא וקא נדר וכו"ם טוב וקא נדר
וההוא יומא" דשרי ליה מיכן ואילך אסיר ליה:
פעם אחת לא נכנסו לגמל וכו': תנא
שפופרת היתה לו לרבן גמליאל שהיה מביט
וצופה בה אלפים אמה ביבשה וכנגדה
אלפים בים הרוצה לידע כמה עומקו של גיא
מביא שפופרת ומביט בה" וידע כמה עומקו
של גיא והרוצה לידע כמה גובהו של דקל
מודד קומתו וצלו" וצ"ל קומתו וידע כמה גובה
של דקל הרוצה שלא תשרה חיה רעה בצל
קבר נועץ קנה ברי' שעות ביום ויראה להיכן
צ"ו נומה משפיע ועולה משפיע ויורד נחמיה
בריה דרב הנביאי משכתייה שמעתיא ונפק
חוץ לתחום אמר ליה רב חסדא לרב נחמן
נחמיה תלמידך שרוי בצער אמר לו יעשה לו
מחיצה של בני אדם ויכנס יתיב רב נחמן בר
יצחק אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב
נחמן א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא מאי קא
מבעיא ליה לרב חסדא אילימא כדמלו גברי
עסקינן וקא מבעיא ליה הלכתא כרבן גמליאל
או

ה' משמע ציוס שצא יבשר:
האי תנא ספוקי מספקא ליה.
 (ב) והיה דמתן צפרק קמא
 דפסקים (ד' י"ג). דקאמר לדברין אף
 תלויות לא ישרפו שמה יצא אליהו
 ויטורס איכא למימר נמי מספקא
 ליה והוא שמש"י"ב כד מוצנח
 להס לישראל שאין אליהו צ"ל שנת
 ולא צבר שנת ולא עברז יו"ט
 נראה לו דהכי פירושו כי היכי דלא
 צא לא צבר שנת ולא עברז יו"ט
 מפני הטורח של תקון סעודה הכי
 נמי שנת קודם אכילה מפני טורח
 סעודה שנת:

מותרין אתם שכבר הייתי מסתב בשפופרת וכו'.

אפילו לרבי מאיר דלמך לקמן" מי
 שצב צלל ועמד והרי הוא סמוך
 לעיר חס לא היה כוונתו לכן לא
 יכנס הכל מתכוונים היו לשנות
 צעיר והיו סומכין על שפופרת של
 ר"ג: **יתיב רב נחמן בר יצחק**
אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב
נחמן. הכא * משמע דרב נחמן בר
 יצחק לא היינו רב נחמן סתם וכן
 צנמיה מקומות ולא כפ"ה דסוף
 פרק כל הגט (גיטין ד' ל"ג): דקאמר
 רב נחמן בר יצחק אלא לא לריבנא
 להו פירושו לבי ריש גלותא ופ"ה התם
 משום דהוי חתנו של ריש גלותא
 דהא רב נחמן סתם הוי חתנו של
 ריש גלותא כדמוכח צעור והרעוב
 לא לריבנא משום דעשיר היה ורב נחמן סתם הוא רב נחמן בר
 יעקב דהא רב נחמן סתם היה חצירו דרב שנת וירושלמי" מוכח
 דרב נחמן בר יעקב היה חצירו דרב שנת וגם ציוס מקום צ"ס
 אינו מוזכר צפירוש רב נחמן בר יעקב אלא אלא רב נחמן בר רב
 חסדא או רב נחמן בר יצחק": **ייתב רבא וקמבישא ליה גרסינן**
ול"ג אמר ליה רב נחמן בר יצחק דכא שפיעא ליה במחילה של צני חס
שמוחר לעשות לבי ריש גלותא ופ"ה התם
דופנה דלסור לעשות"ל

אילימא בד"א מ"ז גברי.

ואם תאמר כי לא מלו גברי נמי
 ילך אל מקום שהמחילה מגעת ואחר כך יעשה היקף
 אחר עד שיגיע לתחום ויש לומר כיון שצב עשו פעם אחת
 ידעו שלדעתן כן עשו ואסור מנחן ואילך כדמעתין"ל:
 וא

חדושי הלכות מהגאון מהר"ם שיף על מסכת גיטין עם הגהות

דף נא ע"א - נב ע"ב

ולתוספתא אף לתנאי היא מ"מ נפשו האיבעיא דל"כ הוי ג' תנאים וק"ל
ולא מתוך רק חדא דלא יקשה לעולא ואף שי"ל קצת דלא נפשו ופליגי
ר"ל ור"ח אליבא דח"ק (ה) ור' נתן כר"י ודו"ק:
ע"ב בתום בדי"ה וראב"י ב' וקשה בו' עדיפא הו"ל להקשות לפרש"י
אמאי שציק להקשות אלימא צאמת מכה דינא ומקשה מכה תקון
העולם ולמ"ש לעיל בפרש"י ינחא ודו"ק:

בא"ד וקשה וכו' ועוד וכו'. י"ל מכה אלו ב' קושיות פרש"י והוינן בעלמא
מקשן אחר ולפרש"י שלפנינו פירש והוינן משום דלמסקנא דמיא לדרי'
יחק אצל בה"א אפילו שוריים נמי [כמ"ש לעיל בגמ'] ודו"ק:
בתום בדי"ה אלא בדרבבה בו' ודי"ה מפני מה וכו'. עיין מ"ש בעוה"י
בחדושינו כחצות וצ"מ:

בא"ד וקשה וכו' וכו'. מ"ש בכתובות בהא דאלמא בכופר הכל נמי
אדם מעיז בו' דאשתמוטי וכו'. אפשר לכאורה דל"כ הו"ל בקצרה
כנולה צעי דכפריה והאי דלא כפריה משום דהו"ל וזו כשיעור הודלתו
ומותר לא הו"ל לכן אשתמיט וכו' ודו"ק [ועיין מה שהגהנו בס']:

בא"ד דוקא מודה מקצת וכו'. דל"ל המיעוט קאי דוקא איכא שאינו יכול
להעז דמיא דחיוצא דמודה מקצת אצל היכא שיכול להעז כופר הכל
חייב א"כ צאמתו ה"א מודה מקצת ג"כ חייב דהא ליכא מגו כיון דכופר
הכל חייב וא"כ צאמתו ה"א איירי כי הוא זה בכל גוונא וממעט נמי בכל
גוונא ודו"ק:

בתום בדי"ה בכו"ה בעי בו' מדלא כפריה בו'. אינו מדוקדק בפרש"י
לכאורה דמשום דאינו יכול להעז לא כפריה ואפשר הא דאמרינן
אין אדם מעיז דוקא צאמת שאינו גזלן [ורק כוונתו לאשתמוטי] ואילו הוא
גזלן וחשיד אממונא מעיז ומעז וק"ל:

בא"ד ולא קשה מהאי ריעא בו'. קאי אף לי"ל הראשון [דמדרבנן פסול
כו']:

יש לומר ולהוכיח דמשציעין שצויה לאורייתא על הרחבת הזמן אם מחולקין
הלוה והמלוה יש למלוה עד א' דהכא כל עצמות שצויה מודה במקצת
הוא משום הרחבת הזמן דממנ"פ אם אינו חייב לו יותר למה ישבע צלי
נורך ואם חייב לו ודעתו שלא לפרוע א"כ חשיד אממונא [לפרש"י ולפי
התוס' א"כ יש לו מגו] ע"כ משום אדם שדעתו לפרועו כשיהיה לו זוי
ואשתמיט לפי שעה אף שיש לחלק קצת ודו"ק (ט):

דף נב ע"א בכותני לא קמני צרישא אפוטרופוס סתם ועוד צסיפא
שציק יתומים שסמכו מיהו הא לא קשיא דבסמוך מפרש סברה טעם
המחלוקת דאצא שאלו רבנן ואותן הסברות לא שייכין כלל בסמכו ולתרויהו
או נשבע כסברה הרמ"ה והרא"ש או אינו נשבע כסברה הראש"ד ורמב"ן
וג"ל שדעת החוס' כראש"ד ורמב"ן ורשב"א בפרק הכוזב דף פ"ח ע"ב
צד"ה ומיפליגי בפלוגתא דאצא שאלו וכו' דכתבו וצממנה עצמה ליכא לאוקמא
דאם כן לכ"ע הוישעים משציעין אותה דלא שייך בה טעמא דמימנע וכו'
דמן הדין אין ממנין אשה אפוטרופא הא לא"ה לא ישבע כמיניה אצי יתומים
וג"ל דאורחא דמלתא נקיט דצ"ד ממנין עשיר גדול גברא דטפי נכסי וכו'
ואותו האיט מסתמא לא יטפל בעצמו ציתומים קטנים להאכילן ולהלבישן
וכה"ג רק משכירין אותן צד צעה"ב א' וקובצין לו מזונות ומעות וכה"ג
ולזה א"ל צו א' ישבע אם לאו שאין צידו ממעות יתומים רק לענין עשורי
ובאפוטרופוס שמיניה צ"ד אין שייך לעשר דהא לעשר דוקא להאכיל שרי
כדמסקין [ובתחלה ס"ד דאף צרייתא דהתם איירי בלהאכיל לגמרי ממעט
אתם ולא התורם שאינו שלו. זה היה צנוסגר מדברי הגאון] אצל אצי יתומים
דרבו למנות חבר וקרוצ שלו שיעפל ציתומים משום אהבה ואחרת וריעות
שצניהם ויהיה צמקוס צביהן לכל דבר [אף להאכילן ולהלבישן ולכן נקיט
ליה צרישא לענין מעשר] וק"ל:

גמ' ומוכרין להן פירות. קמני לה משום רבותא דאצל לא להניח:
דודב כולל כל ד' מיני. וערבה להושענא. גם ועושין קמני לא ולוקחין
דעשייה שייך צולוצ והושענא דוקא לאוגדו:

גמ' לאיתוי שופר. אף שיכול ללאת בשמיעת שופר של חצירו משא"כ צאינך
לכס משלכס וכן לאחוי מגילה אף דיכול ללאת פעם בשנה בשל חצירו.
ואין פודין שצוים דקמני משום דמנזה רבה היא לא שמעינן מכלל דקסה.
לאחוי תחומי אצילים בו' דהוי מלתא דשכיחי רבים שם צ"מ דגלגל הוא
כו' דומיא לדקסה דגלגל הוא עניות שכיחי צ"מ:

גמ' אלא לחוב בו'. לולי פרש"י ה"א כשיש לאחר תביעה עליהן קרוי לחוב
דאין להם ריוח מסתמא ולכות קרוי כשיש להן תביעה על אחר ופרך

גמ' דלמא לא משפיין. אצל משתדפן צעדים ישנו יותר קלקול מצדו זקנה
וחולי ומיתה וכה"ג:

גמ' וצריך לחשוב. רש"י פירש יחשוב וישבע דל"כ מאי תועלת החשבון
כשיהיה נאמן על מה שאמר אצל הפוסקים לא פירשו כן עיין באשר"י
ובטור סי' ר"ך:

גמ' הרשות בידו. פשיטא ומאי קמ"ל ויש גורסין הרשות צידן ר"ל ציד צ"ד
להניחם אם מינה אצי יתומים אותן צחייו על אשר לו והיו צחוקת
נאמנים בעיניו אף שלא מינן אלאחר מיתה בו' עיין בפוסקים. (י) סיומא
דאורך הצרייתא [דלא היה לו להציא רק תחלת הצרייתא לסייע להאכיל ולא
להניח] י"ל לדייק החילוק ולהאכיל ולהניח דוקא שלא תימה יש חילוק צין
אפוטרופוס לאפוטרופוס לזה מציא כל הצרייתא מדמחלק לבסוף צמיניהו אצי
יתומים בו' ש"מ דצרישא אין חילוק וק"ל:

גמ' הני בי הרי וכו'. משום דאירי נמי דלא שציקה ר"מ ועכב על ידן:
גמ' כל בי שמשו. דלריך שיהא שלום דנר שצת משום שלום צית וחונת
משלום נפשי זה נר שצת והני ג' דברים שצריך שיאמרו ע"ש בו'
ציתותא לא דרך רגונות דצ' מלאכים צאים מלאך טוב ומלאך רע וכו' יהי
לזון וכו' ועד"ז יש לכיין סור מרע מן המלאך רע ועשה טוב ר"ל עשה
אותו טוב שצריך שיענה אמן בע"כ וע"י מה צקש שלום כר"מ ורדפהו לרע
הנזכר כמו שאמר ווי דאפיקה ר"מ להאי גברא וכו':

גמ' לא קראתי לאשתי אשתי וכו'. אפשר לומר כי קורין לה אשה ע"ש
זאת הפעם עצם מעצמי וצטר משצרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה
זאת שהיא צת וזוג ור"י הו"ל אשה רעה כמ"ש בצראשית רבה פ' י"ו פסוק
אעשה לו עור כנגדו וזה עור כאשחו של ר' חנינא צר חנינאי לא וזה כנגדו
כאשחו של ר' יוסי ומיימי שם עוצר שגירשה וינסת לסנטר בו' שלא היטה
צת וזוג לזה לא קראה צסם אשה וק"ל:

ברש"י יתומים שסמכו תנן ואע"פ שלא נתמנה בו':
בתום בדי"ה יהבו יתמי זוי בו' אבל יתמי מן התורה דינם כהדיוט דלא
קני בכסף בו'. עיין בח"ש דברים דחוקים אצל הג"ל דכתבו זה לר"ל
דס"ל משיכה מפורשת מן התורה דקרא ומתני' מסייע ליה וכמה גמרות
צכמה דוכתין משמע כר"ל ורש"י פסק כר"ל כדאיתא צמרדכי פרק הזהב
ואח"כ מלאחי צמרדכי צשמעתין שכתב אלו ב' דבורי חוספות הך דיהבו זוי
ודבור שאח"כ דלחי למימר וכו' וצייניהם כתב פירוש ר"י דהך סוגיא
דשמעתין כר"ל מדקאמר יתומים הרי הן כהקדש ולא קאמר אוקמה אדינא
דאורייתא כדלעיל גבי וצורית אוקמה אדאורייתא רק צו"ל שינה צע"א
ודו"ק:

בא"ד גבי פדארהו במנה בו'. התם היפך מכאן שהקדש הוא המוכר וכאן
היתומים הלוקחין והומ"ל לחלוקה יצבו להו זוי ליתמי אפירי אייקור
לא יהא כח בו' דדמיא ממש להתם וכן צאמת התם מקשים מיניה והכא
תפסו מוקדם וק"ל:

ע"ב גמ' יהבי ליה זוי ליתמי בו' זול סבר מינה היינו דר' חנינאי בו'. גם
בכאן הו"ל אוקמה אדינא וכמ"ש המרדכי ותלמו צהקדש כיון
דמשיכה מפורשת מן התורה מאין הרגלים לתקן שיקנה צכסף לזה אמר
הואיל ומצינו קנין כסף צהקדש אותו קנין חקנו ג"כ ציתומים לפיו חסם
הכלל היתומים שזין להדיוט לגמרי חוץ מחלוקה משוך פירי מיתמי ואייקור
שיוכלו היתומים לחזור ציהבו ליה זוי ליתמי אפירי חקנו כמו צהדיוט דשניהם
יכולין לחזור אם דין תורה צכסף קונה י"ל מה"ט שתקנו צהדיוט שלא יאמרו
לו נשרפו חטיבך בו' ה"ג שלא יאמרו היתומים כן לאחר דמה ריוח ליתומים
ויפסידו אחר וציהבו יתמי זוי לאחרים חיקנו נמי כמו צהדיוט ששניהם יכולין
לחזור ואי אפשר לתקן צהיפך שניהם לא יחזרו דל"כ הוי צ' רעות ליתומים

באור

(ח) אף שהוא הראשון ועדיין לא הוזכר קצובין. עי' לעיל בתום בדי"ה ר' חנינא במ"ש שם: (ט) וכן הוא בש"ע סי' ע"ג בשם הרמב"ם והה"מ כתב
עליו שלא מצאו מבואר: (י) בש"ע סי' הנ"ל מביא הרמ"א דעת הרא"ש בתשובה דאף במינוהו האב בחייו אסור לב"ד למנותו. אכן הרשב"א בחידושי
כתב כדברי הגאון:

פ"ח א פתח אחר כו. מפרש סבת אחר מעשהו. וכוונתו לדרשב"ל דבמנוך. ואגב דרשו ג"כ לדרשא אחריתו (יפ"ת). אמר ר' יוחנן אם זכה כו. דאחור וקדם צרתי משמע ברווחה. אחור וקדם. ותשת עלי כפך משמע לרעה כמ"ש כפך מעלי הרחק. והכריע. כאן כשזוכה. כאן כשלא זכה. שני עולמות. אחור זה העוה"ז הבא באחרונה. וקדם זה העוה"ז הקודם לו (מת"כ). בא ליתן דין וחשבון. שנענש על חטאיו. והנאתו בעוה"ז נהפך לו לרועץ שנענש עליו (יפ"ת). דין וחשבון. נתינת דין הוא ההעמדה בדין לתת חשבון. ותשת עלי כפכה. לשון יסורים דומיא דכפך מעלי הרחק. (כמה דאמר איוב יג) כפך מעלי הרחק כצ"ל. וכ"ה בויק"ר. אנדרוגינוס. פ"י במ"ע בלשון יוני ורומי מו שיש לו זכרות ונקבות. ובערוך ערך אנתרופי. אנדרי בל"י זכר גינוס נקבה. והכא פירושו דו פרצופין. ורשב"ג בא לפרש דבריו (יפ"ת). זכר ונקבה בראם וגו. ויקרא את שמם אדם כיום הכראם. הרי כשקרא שמו אדם היו זכר ונקבה יחד. והיינו בתחלת בריאתו כמ"ש נעשה אדם (רש"י). דיו פרצופין. דו בלשון יוני שנים. גב לכאן וגב לכאן. שהיו מחוברים במקום הגבים. ולא היו הגבים נכרים. וכשנסרן ניכרו הגבים. והכתוב כו מצלעותיו. דמשמע דצלע ממש הוא שלקח מנוף האדם. ולא פרצוף. מתרין סטרוהי. אחד משני צדדיו כלומר חלקיו. ולסמך משכנא. דופן המשכן צד אחר. וכן כאן אחת משני צדדים. ועי לקמן פ"י ג"ג. גולם בראו. כל דבר שלא נמנר מלאכתו מיקרי גולם. גלמי ראו עיני. כלומר גלמי היה מוטל בכל מראה עיניך דהיינו כל העולם.

מסורת המדרש
פ"ח כ ליקוט מהלל רמו תמפ"ז. בא נכיות דף ט"א. עיופין דף י"ט. תמומא חרע סימן א'. מדרש מהלל מומר קל"ט. ליקוט כאן רמו כ'. ליקוט מהלל רמו תמפ"ז. מרגוס אונקלוס פ"ג פסוק כ"א. זויגר נהקדמה דף ג' ע"ג. זויגר נרלשית דף ל"ד ע"ג. בשלח דף ג"ה ע"א. ויקל דף י"ט ע"א. חרע דף מ"ד ע"ג. ורש סדר נמדנב. נב מניגה דף י"ג. סנהדרין דף י"ג. לקמן פ"ג ע"ג. ורש סדר נמדנב. מדרש מהלל מומר קל"ט. ליקוט מהלל רמו תמפ"ז. זויגר וימי דף קל"ג ע"ג. ועיין תוספות ע"ז דף ה' ע"א ד"ה סי.

אמרי יושר
פ"ח א זכה אדם אוכל ב' שולחנות. זה אחור וקדם או תשת עלי כפך אם לא זכה. גולם בראו. והיינו אחור וקדם שהיה מוטל מסוף העולם עד סופו.

באור מהר"פ
פ"ח א גלמי ראו עיניך. כלומר גלמי היה מוטל בכל מראה עיניך דהיינו כל העולם. ודומה לזה בסנהדרין רמ"א אדה"ד מכל העולם כלו הוצבר עפרו שנאמר גלמי ראו עיניך וכתיב עיני ה' המה משוטטות ככה"א ופרש"י מכל מראה עיניך נגלות דהיינו מכל העולם.

ליקוטים
פ"ח א אם זכה כו. והבאור כי דוד התבונן על פליאת יצירת האדם כמה שנברל מכל הברואים כי הם נבראים בתחלה על שלימותם ובעם כי לא ישלמו בהצרותי הזמן יותר מעת בריאתם כי כל שלימותם הוא רק חיי עוה"ז הנשפך. אכן האדם נברל כי יש לו ב יצירות וב שלימות והיא שלימות הנוף בעוה"ז ושלימות הנפש בעוה"ז ולכן מעשיו מושגחים מלמעלה על כל פרטיו ולכן סיים א"כ זאת אנה אלך מרחוק גי ועיני השמיטת כפים הושאל על השגחה העליונה המכמתת תמיד על מעשיו בני אדם אם טוב ואם רע כי אין מעשיו מופקדין. ועיין הוכיח הוא אם הוא מתנהג בדרך הטוב או יש לו מנוחה בזה וכו' כי אין התאוות טובות בו המקיצות ימי חיי האדם במותרות וטורדות העולמות המפוררים חיייו חזקה עיי"ז גם לעוה"ב כי עיקר השבחה המה מהתאוות המכבות אור הנפש ואין לו מנוחה תמיד וסופו שעתיד ליתן דין וחשבון עיי"ז ג"כ. אנדרוגינוס בראו כו. ונסרו. דעתם שבתחלה נבראו שניהם רק שהיו מרובקים יחד. והוכרחו לזה למלכד סמך הכתוב כי באמת אין בחפץ זה לעשות בריה הדישה מאין אחר הבריאה (משד תנוליס).

השלך ממך, שמי שאמר והיה העולם היה עסוק בבריתו של עולם וברא את נשמתו בא לבראת את גופן וקדש שבת ולא בראן.

פרשה ח א [א, כו] ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. ר' יוחנן פתח (מהלים קלט ה) אחור וקדם צרתי וגו' כ"אמר ר' יוחנן אם זכה אדם אוכל שני עולמות שנאמר אחור וקדם צרתי ואם לאו הוא כ"א לתן דין וחשבון שנאמר (שם) ותשת עלי כפכה. אמר ר' ירמיה בן אלעזר בשעה שפרא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון אנדרוגינוס בראו, הדא הוא דכתיב (בראשית ה ב) זכר ונקבה בראם. כ"אמר ר' שמואל בר נחמן בשעה שפרא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון דיו פרצופים בראו ונסרו ועשאו גבים גב לכאן וגב לכאן. איתבון ליה והכתיב (שם ב כא) ויקח אחת מצלעותיו, אמר להון מתרין סטרוהי. היך מה דאת אמר (שמות כו ב) ולצלע המשכן דמתרגמינן ולסטר משפנא* וגו', ר' תנחומא בשם ר' בנניה ור' ברכיה בשם ר' אלעזר אמר כ"ב בשעה שפרא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון גלם בראו והיה משל מסוף העולם ועד סופו הדא הוא דכתיב (מהלים שם טז) גלמי ראו עיניך* וגו'. ר' יהושע

רש"י
לשון יון שני פרצופין אחד מלפניו ואחד לאחוריו. ונסרו. גורו לשני גורין שלחמיו דמות אשה ולפניו דמות איש. גב לכאן וגב לכאן. לומר משני גופין עשאו. והכתיב ויקח אחת מצלעותיו. מכלל שלח נרל פלרוך אלף מללע לקחה. א"ל מללע ולא כלל ממש אלף מן סטרו היה מלכו והלל מלחוריו גולם כלאו מעלי די ורגל ואמר עשאו איברים.

מתנות כהונה
וכתיב כפך מעלי הרחק. גביים. שני גנות גב לזה ולזה וגו' לכלן לנקבה. מתרין סטרוהי. אחד משני נדדיו כלומר נלקיו.

חידושי הרש"ש
פ"ח א דיו פרצופין בראו כו. גם זה דרש מפסוק אחור וקדם וגו' לדלעיל כדאיתא בר"פ עושין פסין. ויקח אחד מצלעותיו. צ"ל אחת.

השלך ממך, שמי שאמר והיה העולם היה עסוק בבריתו של עולם וברא את נשמתו בא לבראת את גופן וקדש שבת ולא בראן.

פרשה ח א [א, כו] ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. ר' יוחנן פתח (מהלים קלט ה) אחור וקדם צרתי וגו' כ"אמר ר' יוחנן אם זכה אדם אוכל שני עולמות שנאמר אחור וקדם צרתי ואם לאו הוא כ"א לתן דין וחשבון שנאמר (שם) ותשת עלי כפכה. אמר ר' ירמיה בן אלעזר בשעה שפרא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון אנדרוגינוס בראו, הדא הוא דכתיב (בראשית ה ב) זכר ונקבה בראם. כ"אמר ר' שמואל בר נחמן בשעה שפרא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון דיו פרצופים בראו ונסרו ועשאו גבים גב לכאן וגב לכאן. איתבון ליה והכתיב (שם ב כא) ויקח אחת מצלעותיו, אמר להון מתרין סטרוהי. היך מה דאת אמר (שמות כו ב) ולצלע המשכן דמתרגמינן ולסטר משפנא* וגו', ר' תנחומא בשם ר' בנניה ור' ברכיה בשם ר' אלעזר אמר כ"ב בשעה שפרא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון גלם בראו והיה משל מסוף העולם ועד סופו הדא הוא דכתיב (מהלים שם טז) גלמי ראו עיניך* וגו'. ר' יהושע

רש"י
לשון יון שני פרצופין אחד מלפניו ואחד לאחוריו. ונסרו. גורו לשני גורין שלחמיו דמות אשה ולפניו דמות איש. גב לכאן וגב לכאן. לומר משני גופין עשאו. והכתיב ויקח אחת מצלעותיו. מכלל שלח נרל פלרוך אלף מללע לקחה. א"ל מללע ולא כלל ממש אלף מן סטרו היה מלכו והלל מלחוריו גולם כלאו מעלי די ורגל ואמר עשאו איברים.

מתנות כהונה
וכתיב כפך מעלי הרחק. גביים. שני גנות גב לזה ולזה וגו' לכלן לנקבה. מתרין סטרוהי. אחד משני נדדיו כלומר נלקיו.

חידושי הרש"ש
פ"ח א דיו פרצופין בראו כו. גם זה דרש מפסוק אחור וקדם וגו' לדלעיל כדאיתא בר"פ עושין פסין. ויקח אחד מצלעותיו. צ"ל אחת.

בראשית ב בראשית

צא

אור החיים

אור לעינים

אלהים' וגו', על דרך אומרו 'למעשה ידך תכסוף', וכתיב 'רק צלצותיך חשק', כי האדון חשק וחפץ בעולמו, וזה היה צלמנועות יום השביעי שנתקיים העולם כדרך שפירשנו, חשק ה' ונתרצה בצריותיו, ודבר זה הוצא לדבריהם ז"ל ועיין בסמוך.

וישבת ביום השביעי וגו'. מקרא זה מה צא ללמדנו כי הם הדברים עצמן הנאמרים בסמוך 'זיכל אלהים'. ונראה לומר על דרך מה שאמרו ז"ל כי צריות נצראו ערצ שבת עם חשיכה ולא הספיקו לגמור צריאת גופם עד שקדש היום, והן הם המזיקים, ע"כ. ויש לנו להשכיל זאת, איך יולדק ליאמר בערך הצורה יתעלה שמו שלא הספיק לגמור וכו', הלא דבר ידוע לכל כי כהרף עין יכול

אלהים וגו', על דרך אומרו: 'למעשה ידך תכסוף'¹⁸, שתשוקתו של ה' היא לעולם שברא. וכתיב: 'רק באבותיך חשק ה''¹⁹ — שה' חשק בעולם בזכות האבות²⁰. כי האדון, חשק וחפץ בעולמו. וזה היה רק באמצעות יום השביעי, שנתקיים העולם כדרך שפירשנו, והעולם נהיה מושלם, חשק בו ה' ונתרצה בבריותיו. אבל לפני שהעולם היה מושלם בנפש הזו, עדיין לא היתה תשוקה אליו. ודבר זה הוצא בדבריהם ז"ל, ועיין בסמוך.

וישבת ביום השביעי וגו'. קשה, מקרא זה מה בא ללמדנו, כי הם הדברים עצמן הנאמרים בסמוך: 'זיכל אלהים'.

ונראה לומר, על דרך מה שאמרו ז"ל²¹, כי בריות נבראו ערב שבת עם חשיכה, ולא הספיקו לגמור בריאת גופם עד שקדש היום, והן הם המזיקים, ע"כ. ויש לנו להשכיל זאת, איך יוצדק ליאמר בערך — לפי ערכו של הבורא יתעלה שמו, שלא הספיק לגמור וכו'. הלא דבר ידוע לכל, כי כהרף עין יכול לברוא עולמות כולם. וצא

מקורות וביאורים

ימים: בכדי שיכנס בתינוק כח. ואמנם, מפני הטעם ההוא לבד, לא היתה התורה דוחה את המילה לשמונה. אבל בהצטרפות הטעם של הזוהר, מובן שהתורה קבעה שיחכו שמונה ימים, שיש בזה גם מילוי כח, וגם עוברים עליו מספר ימים, שתמיד כוללים בתוכם שבת. 17. כלומר, ביום השביעי — אינו מתפרש כציון הזמן, שה' כילה מלאכתו וברא איזו בריאה חדשה ביום השביעי, אלא הכוונה: שבאמצעות בריאתו של היום השביעי, ה' כילה את מלאכתו, דהיינו בעצם ביאתה של השבת. 18. איוב יד, טו. 19. דברים י, טו. 20. כלומר, בתחילה עם השלמתו של העולם בשבת, מיד חשק בו ה', כמו שנאמר 'למעשה ידך תכסוף'. ואחר כך, הרשעים פגמו בשלימות העולם, ופחתה התשוקה. ובזכות האבות, חזרה הבריאה לשלימותה, ואז שוב חשק בה ה'. ולפי זה כוונת הכתוב: 'רק באבותיך חשק ה' — בגלל אבותיך חשק ה' בבריאה כולה. 21. אבות ה, ו. וברע"ב: אף המזיקין — אלו השדים] שלאחר שברא הקב"ה אדם וחוה היה מתעסק בבריאתן, וכשברא רוחותיהן, לא הספיק לברוא גופיהן עד שקדש היום, ונשארו רוחות בלא גוף.

11. שמות לא, יז. 12. ביצה טז, א: דאמר רבי שמעון בן לקיש, נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר שבת וינפש — כיון ששבת ווי אבדה נפש. 13. ובדרך הדרש, אפשר לדרוש מיתורים וחסורים, או באחת מ"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, דרשות שאינן בהכרח מתאימות לדרך הפשט. 14. בהמשך, מבאר רבינו כיצד נתקיימו כל הברואים עד שבת. 15. ח"ג מד, א: כל בר נש אצטריך לקרבא ההוא ברא קרבנא לקודשא בריך הוא בחדוה, ברעו דלבא, למיעל ליה תחות גדפוי דשכינתא, ואתחשב קמי קודשא בריך הוא דאיהו קרבנא שלים, לאתקבלא ברעו. וקרבנא דא כגוונא דקרבנא דבעירא, דא לשמונה יומין, ודא לשמונה יומין, דכתיב (ויקרא כב, כז) 'ומיום השמיני והלאה ירצה', במעבר עליה חד שבתא, כיון דאעבר עליה חד שבתא, כדין ירצה, דא לקרבנא, ודא לקרבנא, אמאי, בגין דאתדבק ואזדמן לגבי ההוא שבת רזא דברית קדישא, ועל דא כלא ברזא עלאה איהו, ע"כ. 16. לכאורה לפי דברי הזוהר, היה די בכך שתעבור עליו שבת, ולא היה צורך שיעברו שבעה ימים. אלא, שחז"ל אמרו טעם נוסף לכך שהברית היא לשמונה

עֲשֵׂה: ג וַיְבָרַךְ אֱלֹהִים אֶת-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ פִּי בּוֹ שַׁבַּת מְפֹלֶּמְלֵאכְתּוֹ

עֲבֻדְתִּיהָ דִּי עֶבֶד: ג וַיְבָרַךְ יְיָ יְת
יּוֹמָא שְׁבִיעָאָה וַקְדִּישׁ יְתִיהָ אַרְי
בִּיה נַח מְפֹל עֲבֻדְתִּיהָ דִּי בְרָא

רש"י

(ג) ויברך ויקדש. זרכו זמן שכל ימות השזוע ירד להם עומר לגלגלת וזששי לחם משנה וקדשו זמן שלא ירד כלל זשזנת והמקרא כחזב על העמיד:

אור לעינים

אור החיים

ולמד, מה שכתבנו בתחילת הפרשה שהכל נברא במאמר הראשון, ותראה קצת גבורותיו יתעלה שמו.

לזרוא עולמות כולם, ולא ולמד מה שכתבנו בתחילת הפרשה ותראה קצת גבורותיו יתעלה שמו. **אכן הכוונה היא, כי רצה ה' להודיע עולם מעלת יום המנוחה, כי הלל תדע שיסתנה הדבר בין מלאכה שהתחיל בה ואין בה הפסק, למלאכה שכבר התחיל בה ותפסד אם לא יגמור אותה, וכאן הודיענו הכתוב כי מלבד שלא התחיל במלאכה אחרת אלא אפילו במלאכה שהתחיל בה כשקדש היום גם כן שבת מלגמור אותה, הגם שנפסדה המלאכה שהתחיל בה, הפסק שאין אחריו תיקון, אף על פי כן לא רצה לעשות עוד, והוא שרמו זאומרו 'וישבות' אחר שאמר 'ויכל', כי מלבד שכלה ולא הוסיף עוד עשות זריה אחרת, אלא אפילו מה שהיה זידו להשלימו 'שבת', פירוש צטל גמר הדבר שהיה זידו, ולזה אמר 'מכל מלאכתו' לומר אפילו מלאכה שכבר התחיל בה, והוא אומרו 'אשר עשה' והתחיל בה, כיון שזא יום השביעי שבת מלהשלימה, וה' עשה כן להראות דבר זה, לא לנרד מניעת היכולת ח"ו, כי פשיטא שכהרף עין זורא כהנה וכהנה ריזי רצנות, גם אומר אני כי לטעם זה קדר ה' המלאכות שעשה צסדר הימים דבר יום זיומו, כדי שיוכר מעלת השבת, כי זולת זה יכול היה ה' לעשות כל המעשה זיום אחד וזמן מועט.**

אכן הכוונה היא, כי רצה ה' להודיע עוצם מעלת יום המנוחה. כי הלא תדע, שבדרך כלל ישתנה הדבר, בין מלאכה שהתחיל בה ואין בה הפסק אם לא תושלם, למלאכה שכבר התחיל בה ותפסד אם לא יגמור אותה. וכאן הודיענו הכתוב, כי מלבד שלא התחיל במלאכה אחרת, אלא אפילו במלאכה שהתחיל בה, כשקדש היום – גם כן שבת מלגמור אותה. הגם שנפסדה המלאכה שהתחיל בה, הפסק שאין אחריו תיקון, אף על פי כן לא רצה לעשות עוד. והוא שרמו באומרו: 'וישבות' אחר שאמר 'ויכל'. כי מלבד שכלה ולא הוסיף עוד עשות זריה אחרת, אלא אפילו מה שהתחיל והיה זידו להשלימו, בכל זאת: 'שבת' – פירוש: בטל גמר הדבר שהיה זידו לגמור²². ולזה אמר שהשביטה היתה: 'מכל מלאכתו' – לומר, מכל המלאכות, אפילו מלאכה שכבר התחיל בה. והוא אומרו: 'אשר עשה' והתחיל בה²³, כיון שבא יום השביעי – שבת מלהשלימה. וה' עשה כן, בכדי להראות דבר זה – את גודל מעלת השבת, שמבטלין בה אפילו מלאכות חשובות ביותר, לא לצד מניעת היכולת ח"ו. כי פשיטא, שכהרף עין זורא כהנה וכהנה ריזי רבבות. גם אומר אני, כי לטעם זה קדר ה' המלאכות שעשה בסדר הימים דבר יום זיומו, שברא כל יום ויום, בריאה שמתאימה בבחינתה ומהותה למהות בחינת הזמן של אותו היום, כדי שעל ידי זה יוכר מעלת השבת, שמן הסתם גם ליום השבת היתה בריאה שהיתה מתאימה למהותו, ועם כל זה ה' העדיף לא לברוא בו כלום אלא לשבות, בכדי ללמדנו ער כמה גדולה מעלת השביטה. כי זולת הרצון שדבר זה יוכר, יכול היה ה' לעשות כל המעשה זיום אחד וזמן מועט.

חשובות ביותר, לא לצד מניעת היכולת ח"ו. כי פשיטא, שכהרף עין זורא כהנה וכהנה ריזי רבבות. גם אומר אני, כי לטעם זה קדר ה' המלאכות שעשה בסדר הימים דבר יום זיומו, שברא כל יום ויום, בריאה שמתאימה בבחינתה ומהותה למהות בחינת הזמן של אותו היום, כדי שעל ידי זה יוכר מעלת השבת, שמן הסתם גם ליום השבת היתה בריאה שהיתה מתאימה למהותו, ועם כל זה ה' העדיף לא לברוא בו כלום אלא לשבות, בכדי ללמדנו ער כמה גדולה מעלת השביטה. כי זולת הרצון שדבר זה יוכר, יכול היה ה' לעשות כל המעשה זיום אחד וזמן מועט.

מסורת הש"ס
עם הוספות

[א] [מספחה ד"מ פ"ב
ה"ט"ו] (ג) [מספחה ט"ז]
[ג] [לקמן ק"ח:] (ד) כ"מ
לא. ע"ש חולין פ"ו.
[ה] כ"מ לא. (ו) [לקמן
ס"ג ק"ו:] (ז) כ"מ כב.
[ח] [לקמן ט"ט:]
[ט] שמות כב ז. (י) שבת
מ"ד. ד"ה שמו"ה
[מ] [לקמן ק"ח:] ד"ה
נגבנה.

הנהרות הב"ה

[א] גב' דשכ"ח דעיל
ופיק: (ב) תוב' ד"ה
אלא וכו' פ"י שאינה
משתמרת אלא כ"ח
מ"ה:

הנהרות הנ"א

[א] גב' א"ל מודינא
כו'. כ"ב וגרסת
המנ"ס (כ"ב) היא
(כ"ג) כ"ב וכו' דמ"ה
ג"כ ממקום שהמורה
אלא ה"א"ש כמ"ה גרסת
שלנו (וענגר"א סימן
קכ"ו ס"ק ה' ומ"ש ועוד
ב"ש) כ"ב וכו' דמ"ה
דמשתע כ"ה ה"א
פשיטא ליה כ"ב. ע"ן
מספחה פ"ב ד"מ
המנ"ס שמה חזרו כ"ב
כו' ועלם כ"ו ומ"ס ח"ן
ד"ה לעולם כ"ו (מ"ש)
רש"י ד"ה המורה
לאבדה ל"ד ד"ל דק"ל
אבדה:]

תורה אור השלם

[א] לא תראה את שור
אח"ך או את שני
בניהם והתעלמך מהם
הש"ב ח"ש"ב לאח"ך:
[ב"רס"ב. א.]

הנהרות וציונים

[א] בדפוס "לבינתו"
ולפינו ע"פ המהרש"ל,
וזהו לו להגיה בביתו
כמו ברש"י (דק"ס, וכן
הגיה הב"ש): [ב] צ"ל
לבינתו (ב"ש, וכו')
בבתי: [ג] צ"ל הימני
(ב"ש, וכו') בבתי: [ד]
ל צ"ל היא (בתי:)
[ה] במקום ע"פ המהרש"ל:
[ו] צ"ל וי"ב (ב"ש):
[ז] יש להוסיף אר ש"ל
אלא (בא"ר) אר ש"ל:
[ח] ע"המ"ד (כ"ה בבתי:)
[ט] יש להוסיף נמי מוק
(בא"ר): [י] צ"ל נמי:
באבדה (ד"ל) באבד
המשכון: [יא] נ"ד צ"ל
ולכ"כ ב"י מוקי וכו'
קאמר לימא (בא"ר):
[יב] בחו"ס ר"פ נוסף
ש"שניו הב"י: [יג] צ"ל
צד ש"ב:

הכונס

החזירה. לאבדה: למקום שיראנה.
מגניבה ואבדה ושומר שכן מייצ צ"ל
שכ"ח איניש צביתה אכל צנחריס
שיחזרנו דרשותו. של צעלים: מאי
מואל צבית וקמני מייב: מודינא
צ"ל. באבדה צעלי מייס דמייצ המואל
צביתה ואבדה ולא משום שכן
מזה אלא משום דגניבה ואבדה
ידלהו פשיעותא היא: דכיון דנקבו
נגרי ברייתא. כיון שראה שמולמות
הן ללא צעלי נטירותא יתירמא ואפי'
הוי שומר חס חייב אכל שומר אבדה
דמטלטלי פטור מגניבה ואבדה:
נגרי. פשיעות: משנת גב. הצבה
מעלייתא משמע: לגינתו ולחורבתו
מונין. דסגי ליה למואל צעל צעל
בנתיב. גונב וגוזל או אחד מארבעה
שומרין שהחזירו כר"ך להודיעו
לצעלים ואם לא הודיעו חייב המחזיר
באחריותן: משנת גב. לפטור עלמו
ע"י גנב שטוען נגנבה הימנו² האבדה
שמולמתי ומאלא שצדו הוא³ משלם
תשלומי כפל כגנב עלמו דדרשינן
צפרק מרובה (לקמן דף סג:) ואם לא
ימלא הגנב⁴ אם לא ימלא כמו שאמר
אלא הוא עלמו גנב וכתיב בתריה
ישלם שנים אי אמרת בשלמא שומר
אבדה כשומר חס דמי משום הכי
משלם כפל דהוי צעלי למפטר נפשיה
צטענת גנב: קרנא בעי ש"לומי.
מעיקרא כי טעין נגנבה הוה מחייב
נפשיה לשלומי קרנא: משנת פשיטא
מוזיין. גנב מוזיין וכל הימנו בחזקה
דקא פטר נפשיה צטענת אונס:
פשיטא מוזיין גז"ן היא. וצטענת
אונס פטור נפשיה וכפל צטוען
טענת גנב הוא דכתב ציה רחמנא
(דכתבי⁵) וגונב מניח הא"ש (שמה)
כו: גנב הוא. ומשלם כפל וכן
הפטור עלמו צטענת לטעים מוזיין
ולענין חיוב לא מייחייב שומר שכן
עליה אם אמת אמו דהא איניס:
לא

פרק ששי

צעליה: שומר חס פטור
השואל (צ"מ דף טז:): שחרית.
מאי צמלכתו צדה: עד
צ"ל. מאי אפי"ו. הניחה

בבא קמא

מזה קעביד ולכל¹ הוי כשומר שכן והא דצעי לאוקמא פלוגמיהו
צדצה ורצ יוסף והוי רצה כר"א שהוא שמומי² ועוד קאמר לימא
דרצ יוסף מנאי היא ומסיק דרצ יוסף ככולי עלמא ומשמע דרצה
ודאי מנאי היא ואינו יכול להעמיד³ אלא כר"א ולא כרבי עקיבא
דאי לרבי עקיבא ודאי הוי שומר
שכן אי אפשר לומר כן דעל כרחק
לרצה אפי' לרבי עקיבא שומר חס
הוי דבאלו מילות (צ"מ דף כט. וספ)
לרצה לא הוי לרבי עקיבא דמתיר
להשתמש אלא שומר שכן אי"כ לר"ע
לא הוי אלא שומר חס לכך נראה
דרצה לא יעמיד כלל פלוגמיהו
צטוער אבדה אלא כר"א לכולי
עלמא שומר חס הוי ופלוגמיהו
דשמואל דר"ע אית ליה דשמואל אבד
קמא דמגלא אבד אלפא וזו⁴ ור"א
ית ליה דשמואל ורצ יוסף כיו⁵ מוקי
פלוגמיהו דשמואל לא קאי רבי
אליעזר כומיה שהוא פטור את המלה
באבדה (ד' מ' מדמי המשכון ולכ"ך⁶
מוקי ופלוגמיהו צטוער אבדה והוי
כר"ע וקאמר לימא דרצ יוסף מנאי היא
דרצה ודאי לאו מנאי דמוקי פלוגמיהו
דשמואל ומסיק דכולי עלמא אית
להו דרצ יוסף כו' והא דמתן צטענות
(ד' מ' וספ) סלע הלויתני עליו ושמים
היה שור דמשמע שחייב לשלם המשכון
כשצד מייירי שאבד צפשיעה לרצה
דאמר שומר חס הוי⁷:
לא ממקום שהחזירה. ואפילו שומר
חס חייב לפטור הוא:

לעולם

הוא חייב באבדה או אבדה לאו נגנבה מביתו ואבדה
מביתו לא ממקום שהחזירה והא קתני אינו
חייב ליטפל בה א"ל הכא במאי עסקינן
בגון שהחזירה בצהרים ותרתי קתני והכי קתני
החזירה שחרית למקום שיראנה (ה) ושכ"ח
דע"ל ונפיק וחי לה אינו חייב ליטפל בה
החזירה בצהרים למקום שיראנה דלא
שכ"ח דע"ל ונפיק דלא חזי לה ונגנבה
או אבדה חייב באחריותה איתביה⁸ לעולם
הוא חייב עד שיחזירה לרשותו מאי לעולם
לאו אפילו מביתו⁹ ש"מ כשומר שכן דמי
וא"ל מודינא לך בבעלי חיים דכיון¹⁰ דנקמו
להו ניגרא ברייתא בעי נמירותא יתירתא
איתביה רבה לרבי יוסף (ה) השב¹¹ אין לי אלא
בביתו¹² לגינתו ולחורבתו מנין ת"ר תשיבם
מכל מקום מאי לגינתו ולחורבתו אילימא
לגינתו המשתמרת ולחורבתו המשתמרת
היינו ביתו אלא פשיטא לגינתו שאינה
משתמרת ולחורבתו שאינה משתמרת ש"מ
כשומר חנם דמי א"ל לעולם לגינתו
המשתמרת ולחורבתו המשתמרת ודקא
קשיא לך היינו בתו הא קא משמע לן דלא
בעינן דעת בעלים כדרבי אלעזר¹³ דא"ר
אלעזר הכל צריכין דעת בעלים וחיין
מהשבת אבדה שהרי ריבחה בו תורה
השבות הרבה א"ל אבי לרבי יוסף ואת לא
תסברא דשומר אבדה כשומר חנם דמי
והא¹⁴ אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי
יוחנן והטוען מענת גנב באבדה משלם
תשלומי כפל ואי ס"ד שומר שכן הוי
אמאי משלם תשלומי כפל קרנא בעי שלומי
א"ל הכא במאי עסקינן¹⁵ בגון שמוען מענת
לטעים מוזיין א"ר¹⁶ לטעים מוזיין גז"ן הוא
לכא
אלא לגינתו שאינה משתמרת. פ"י (ג) אלא צרות מנייה וש"מ כשומר חס דמי דלכתא שמירתו:
עלמו לשלומי צשויו אפילו נמלא שגנב פטור מכלל: בגון שבעני מענת פשיטא מוזיין.
דחיק למימר דגנב הוא לוקמיה כגון שטוען טענת גניבה צאונס שנגנבה ממנו צאונס גדול כגון ששומר כספים בחפירה צקרקע שאי
אפשר לנגנב אלא צמחילות תחת הקרקע דהוי אונס כלסטים מוזיין או אם צא עליו חולי של טירוף הדעת או שיה נפלה עליו צאונס
או אונס אחר שאינו יכול לשמור ולרצה דפטור צטוף הפועלים (צ"מ דף טז:): על צעידתא דעילי אינשי או דנס צעידתא דיימי אינשי
משכתת כפל שטוען טענת גנב צעידתא דעילי או צעידתא דיימי אינשי ולהנהו אמוראי דפליגי עליה התם מ"מ משכתת דפרשיות
ומינה איכא למימר דהכא לא חייב¹⁷ כיון דמשני שפיר כלסטים מוזיין וס"ל דגנב הוא וצמחון נמי אצרייתא דפרקין לא אם אמרת
הוה מני למימר נמי וליטעמין דגז"ן הוא אכתי תקשי לך דמליו שומר שכן משלם כפל צטוען טענת גנב צאונס אך בההוא ק"י דאין עליו
טענת קמא דצפרק השואל (צ"מ דף טז.) מסיק עלה דקסנר דאי תנא לטעים מוזיין גז"ן הוא ומה צדך אכתי יש עליו טענת דמה לשומר
שכן שכן משלם כפל צטוען טענת גנב צאונס ואין לומר דכיון דהוי לרצה לא חייב פירכא אלא לטעים מוזיין שכן טפי דבכמה
מקומות פסק דמומרות דלא שכיחי ועוד א"ר¹⁸ דלא שכיח יכול לטעון כן ונראה ל"ל דכיון שחייב הכתוב שומר שכן צבנייה וסתם גניבה
קרובה לאונס כדאמרין השואל (ס"ט)¹⁹ סברא הוא דכלל ענין שמהיה הגניבה יחייבי מגזרות הכתוב אפילו צאונס גמור ואלף על גב
דכלסטים מוזיין דהיינו צפיה דקרא פטור צו הכתוב אף על פי שאין אונסו גדול יומר ודומק [ועי' חו"ס צ"מ מב. ד"ה אמר שמואל²⁰]:
לא

לעולם

הוא חייב באבדה או אבדה לאו נגנבה מביתו ואבדה
מביתו לא ממקום שהחזירה והא קתני אינו
חייב ליטפל בה א"ל הכא במאי עסקינן
בגון שהחזירה בצהרים ותרתי קתני והכי קתני
החזירה שחרית למקום שיראנה (ה) ושכ"ח
דע"ל ונפיק וחי לה אינו חייב ליטפל בה
החזירה בצהרים למקום שיראנה דלא
שכ"ח דע"ל ונפיק דלא חזי לה ונגנבה
או אבדה חייב באחריותה איתביה⁸ לעולם
הוא חייב עד שיחזירה לרשותו מאי לעולם
לאו אפילו מביתו⁹ ש"מ כשומר שכן דמי
וא"ל מודינא לך בבעלי חיים דכיון¹⁰ דנקמו
להו ניגרא ברייתא בעי נמירותא יתירתא
איתביה רבה לרבי יוסף (ה) השב¹¹ אין לי אלא
בביתו¹² לגינתו ולחורבתו מנין ת"ר תשיבם
מכל מקום מאי לגינתו ולחורבתו אילימא
לגינתו המשתמרת ולחורבתו המשתמרת
היינו ביתו אלא פשיטא לגינתו שאינה
משתמרת ולחורבתו שאינה משתמרת ש"מ
כשומר חנם דמי א"ל לעולם לגינתו
המשתמרת ולחורבתו המשתמרת ודקא
קשיא לך היינו בתו הא קא משמע לן דלא
בעינן דעת בעלים כדרבי אלעזר¹³ דא"ר
אלעזר הכל צריכין דעת בעלים וחיין
מהשבת אבדה שהרי ריבחה בו תורה
השבות הרבה א"ל אבי לרבי יוסף ואת לא
תסברא דשומר אבדה כשומר חנם דמי
והא¹⁴ אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי
יוחנן והטוען מענת גנב באבדה משלם
תשלומי כפל ואי ס"ד שומר שכן הוי
אמאי משלם תשלומי כפל קרנא בעי שלומי
א"ל הכא במאי עסקינן¹⁵ בגון שמוען מענת
לטעים מוזיין א"ר¹⁶ לטעים מוזיין גז"ן הוא
לכא
אלא לגינתו שאינה משתמרת. פ"י (ג) אלא צרות מנייה וש"מ כשומר חס דמי דלכתא שמירתו:
עלמו לשלומי צשויו אפילו נמלא שגנב פטור מכלל: בגון שבעני מענת פשיטא מוזיין.
דחיק למימר דגנב הוא לוקמיה כגון שטוען טענת גניבה צאונס שנגנבה ממנו צאונס גדול כגון ששומר כספים בחפירה צקרקע שאי
אפשר לנגנב אלא צמחילות תחת הקרקע דהוי אונס כלסטים מוזיין או אם צא עליו חולי של טירוף הדעת או שיה נפלה עליו צאונס
או אונס אחר שאינו יכול לשמור ולרצה דפטור צטוף הפועלים (צ"מ דף טז:): על צעידתא דעילי אינשי או דנס צעידתא דיימי אינשי
משכתת כפל שטוען טענת גנב צעידתא דעילי או צעידתא דיימי אינשי ולהנהו אמוראי דפליגי עליה התם מ"מ משכתת דפרשיות
ומינה איכא למימר דהכא לא חייב¹⁷ כיון דמשני שפיר כלסטים מוזיין וס"ל דגנב הוא וצמחון נמי אצרייתא דפרקין לא אם אמרת
הוה מני למימר נמי וליטעמין דגז"ן הוא אכתי תקשי לך דמליו שומר שכן משלם כפל צטוען טענת גנב צאונס אך בההוא ק"י דאין עליו
טענת קמא דצפרק השואל (צ"מ דף טז.) מסיק עלה דקסנר דאי תנא לטעים מוזיין גז"ן הוא ומה צדך אכתי יש עליו טענת דמה לשומר
שכן שכן משלם כפל צטוען טענת גנב צאונס ואין לומר דכיון דהוי לרצה לא חייב פירכא אלא לטעים מוזיין שכן טפי דבכמה
מקומות פסק דמומרות דלא שכיחי ועוד א"ר¹⁸ דלא שכיח יכול לטעון כן ונראה ל"ל דכיון שחייב הכתוב שומר שכן צבנייה וסתם גניבה
קרובה לאונס כדאמרין השואל (ס"ט)¹⁹ סברא הוא דכלל ענין שמהיה הגניבה יחייבי מגזרות הכתוב אפילו צאונס גמור ואלף על גב
דכלסטים מוזיין דהיינו צפיה דקרא פטור צו הכתוב אף על פי שאין אונסו גדול יומר ודומק [ועי' חו"ס צ"מ מב. ד"ה אמר שמואל²⁰]:
לא

לעולם

הוא חייב באבדה או אבדה לאו נגנבה מביתו ואבדה
מביתו לא ממקום שהחזירה והא קתני אינו
חייב ליטפל בה א"ל הכא במאי עסקינן
בגון שהחזירה בצהרים ותרתי קתני והכי קתני
החזירה שחרית למקום שיראנה (ה) ושכ"ח
דע"ל ונפיק וחי לה אינו חייב ליטפל בה
החזירה בצהרים למקום שיראנה דלא
שכ"ח דע"ל ונפיק דלא חזי לה ונגנבה
או אבדה חייב באחריותה איתביה⁸ לעולם
הוא חייב עד שיחזירה לרשותו מאי לעולם
לאו אפילו מביתו⁹ ש"מ כשומר שכן דמי
וא"ל מודינא לך בבעלי חיים דכיון¹⁰ דנקמו
להו ניגרא ברייתא בעי נמירותא יתירתא
איתביה רבה לרבי יוסף (ה) השב¹¹ אין לי אלא
בביתו¹² לגינתו ולחורבתו מנין ת"ר תשיבם
מכל מקום מאי לגינתו ולחורבתו אילימא
לגינתו המשתמרת ולחורבתו המשתמרת
היינו ביתו אלא פשיטא לגינתו שאינה
משתמרת ולחורבתו שאינה משתמרת ש"מ
כשומר חנם דמי א"ל לעולם לגינתו
המשתמרת ולחורבתו המשתמרת ודקא
קשיא לך היינו בתו הא קא משמע לן דלא
בעינן דעת בעלים כדרבי אלעזר¹³ דא"ר
אלעזר הכל צריכין דעת בעלים וחיין
מהשבת אבדה שהרי ריבחה בו תורה
השבות הרבה א"ל אבי לרבי יוסף ואת לא
תסברא דשומר אבדה כשומר חנם דמי
והא¹⁴ אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי
יוחנן והטוען מענת גנב באבדה משלם
תשלומי כפל ואי ס"ד שומר שכן הוי
אמאי משלם תשלומי כפל קרנא בעי שלומי
א"ל הכא במאי עסקינן¹⁵ בגון שמוען מענת
לטעים מוזיין א"ר¹⁶ לטעים מוזיין גז"ן הוא
לכא
אלא לגינתו שאינה משתמרת. פ"י (ג) אלא צרות מנייה וש"מ כשומר חס דמי דלכתא שמירתו:
עלמו לשלומי צשויו אפילו נמלא שגנב פטור מכלל: בגון שבעני מענת פשיטא מוזיין.
דחיק למימר דגנב הוא לוקמיה כגון שטוען טענת גניבה צאונס שנגנבה ממנו צאונס גדול כגון ששומר כספים בחפירה צקרקע שאי
אפשר לנגנב אלא צמחילות תחת הקרקע דהוי אונס כלסטים מוזיין או אם צא עליו חולי של טירוף הדעת או שיה נפלה עליו צאונס
או אונס אחר שאינו יכול לשמור ולרצה דפטור צטוף הפועלים (צ"מ דף טז:): על צעידתא דעילי אינשי או דנס צעידתא דיימי אינשי
משכתת כפל שטוען טענת גנב צעידתא דעילי או צעידתא דיימי אינשי ולהנהו אמוראי דפליגי עליה התם מ"מ משכתת דפרשיות
ומינה איכא למימר דהכא לא חייב¹⁷ כיון דמשני שפיר כלסטים מוזיין וס"ל דגנב הוא וצמחון נמי אצרייתא דפרקין לא אם אמרת
הוה מני למימר נמי וליטעמין דגז"ן הוא אכתי תקשי לך דמליו שומר שכן משלם כפל צטוען טענת גנב צאונס אך בההוא ק"י דאין עליו
טענת קמא דצפרק השואל (צ"מ דף טז.) מסיק עלה דקסנר דאי תנא לטעים מוזיין גז"ן הוא ומה צדך אכתי יש עליו טענת דמה לשומר
שכן שכן משלם כפל צטוען טענת גנב צאונס ואין לומר דכיון דהוי לרצה לא חייב פירכא אלא לטעים מוזיין שכן טפי דבכמה
מקומות פסק דמומרות דלא שכיחי ועוד א"ר¹⁸ דלא שכיח יכול לטעון כן ונראה ל"ל דכיון שחייב הכתוב שומר שכן צבנייה וסתם גניבה
קרובה לאונס כדאמרין השואל (ס"ט)¹⁹ סברא הוא דכלל ענין שמהיה הגניבה יחייבי מגזרות הכתוב אפילו צאונס גמור ואלף על גב
דכלסטים מוזיין דהיינו צפיה דקרא פטור צו הכתוב אף על פי שאין אונסו גדול יומר ודומק [ועי' חו"ס צ"מ מב. ד"ה אמר שמואל²⁰]:
לא

עין משפט
נר מצות

א"ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ צ
מ"ה גולה ואבדה
לכלה יד טו ועין מ"מ
סג עשין עד טו"ע ח"מ
ס"י רפ"ו סע"ף א:
ב"ה מ"י פ"ד מה"ל
גניבה הלכה י ועין
ס"ט ופ"א מהלכות גולה
ואבדה הלכה ה סג עשין
על טו"ע ח"מ ס"י שנה
סע"ף א:
א"ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ צ
מ"ה גולה ואבדה ה"ל טו
סג עשין עד טו"ע ח"מ
ס"י רפ"ו סע"ף א:
ב"ה מ"י פ"ד מה"ל
גניבה הלכה י (טו"ע)
ח"מ ס"י פ"א ה"ל ג
סג עשין עד טו"ע ח"מ
ח"מ ט"ז:

ליקוטי רש"י

כפ"י דהו ניגרא
בריייתא. למדה ללא
לחן ומעשה לבינה שומר
יפה (לקמן ק"ח): צ"ל
דא"ר ופ"א מה"ל
השנה ופטור. ד"ה
בבית דעת בעליה.
לומר לו שומר פתק
שהחזירה לגינתו
שמלמתי אבדה. ה"ה
צ"ד דעת בעליה.
גנב ונזיל וד' שומרים
דכיון דידע צבדה ולא
ידע שהטעה לא מהר צה
ולא חלפלה (ב"מ לא).
הטוען מענת גנב
באבדה. מולא אבדה
שטוען נגנבה הימנו לאמר
מש"מ
תשלומי כפל. שאמר
על כל אבדה וגו' ונזיל
טענת גנב מוקמין ליה
להאי קרא לקמן בשמעתין
[לקמן ס"ג]. שמוען
מענת פשיטא מוזיין.
לענין מיפטור משמעתין
הוי אונס וטוען טענת גנב
הוי לענין כפל אם נצטע
וצאו עדים שהיא אלא
וכי' פשיטא מוזיין
גז"ן היא. ואפילו נצטע
שומר שכן על כך נשקר
ומאלא שיה אלא לא
מיידי כפל שאין כפל אלא
גניב או צטוער עלמו
טענת גנב שאומר נגנבה
ממנו ומש"מ וצאו עדים
ואין זו אלא שומר חס.
צטוער נגניבה (ב"מ ט"ז).

בבא מציעא מב

הלכות שומר שכר סימן שג

תבה

קצות החושן

קצות החושן

שג א ואפי' הקיפו חומה של ברזל. צ"ל הכונס דף נ"ז ע"א] אל' אביי לרב יוסף ואת לא תסבירא דשומר אבידה כש"ח דמי והא אמר ר' חייה בר אבא א"ר יוחנן הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל ואי ס"ד ש"ש הוי כו' קרנא צעי שלומי,

נטירותא יתירתא, היינו צבא זאב וטרף הוא דהוורכו להך טעמא אלב צנגנב אפי' נטריה נטירותא יתירתא חייב, וכגון שהקיפו חומה של ברזל ונגנב, [אבל] צא זאב וטרף כד נטריה נטירותא יתירתא וצא עליו אונס שינה פטור, זה הנראה לענ"ד בשטת תוס'.

אל' הכא צמאי עסקין כגון שטען טענת ליסטים מזויין כו' כיון דמיטמר מאינשי גנב הוא, וכתבו תוס' [ד"ה כגון] ז"ל תימנה אמאי מוקי לה בליסטים מזויין ודחיק

וראייתי צי"ש פ' הכונס סי' י"א שדחה כל ראיות התוס', ומ"ש תוס' ראה מדדחיק לשנויי בליסטים מזויין גנב כו', כתב עלה דלדרכה חידוש קמ"ל דאפי"ה גנב הוא, ותדע שהרי רבה מוקי צפרק הזהב [נ"ח ע"א] גבי הא דשלחו שקליהן כגון שנגנב באונס בליסטים מזויין, ולמה לא אוקמה כפשוטו כגון דעל בעידנא דעיילי אינשי או נס כד ניימי דס"ל לרבה דפטור ותשוב באונס, אלא או משום דחידוש אשמעינן לליסטים מזויין גנב או משום דחדא מינייהו נקט, וא"כ ה"ה נמי גבי רב יוסף ע"ש. ולפי מ"ש גם רבה מודה שנגנב כיון דאפי"ה ע"י אונס גדול חייב ולא פטר אלא צא זאב וטרף. עוד שם צי"ש וז"ל ועוד קשה לי מהא דמסקינן ס"פ השוכר את הפועלים [נ"ג ע"א] האי רעיא דהוי קא רעי בהמות והחליקה אחת מהם, אתא לקמיה דרבה ופטריה אמר מאי הוי למיעבד הא נטרי כדנטרי אינשי, אל' אביי אלא מעתה אם עייל השומר לביטו בעידנא דעיילי אינשי ונגנבה או נאצדה ה"נ דפטור ונימא מאי ה"ל למיעבד אל' אין ה"נ, אל' א"כ הוא נייס בעידנא דניימי אינשי ה"נ דאפטור אל' אין ה"נ, וא"כ ש"מ להדיא דלא ס"ל לרבה הא דאיתא בירושלמי ובשאלות עכ"ל. והמעין בגמ' שם לא אמרו כלל לישנא דנגנבה, והכי אמרי שם האי רעיא כו' שריג תדא מינייהו ונפלת למיא אתא לקמיה דרבה ופטריה אמר מאי ה"ל למיעבד הא נטר כדנטרי אינשי, אל' אביי אלא מעתה על למתא בעידנא דעיילי אינשי ה"נ דפטור אל' אין, גנא פורתא בעידנא דגני אינשי ה"נ דפטור אל' אין, ולא הזכירו שם נגנבה וקאי באבידה כי האי דשריג חדא מינייהו דפטור ע"י אונס ורבה חשיב ליה אונס, ואביי ס"ל דלא הוי אונס צי"ש דה"ל לנטריה [נטירותא] יתירתא, אבל בגניבה אפי' לרבה דחשיב ליה אונס חייב כיון דכל גניבה קרוצה לאונס וכמ"ש תוס', זה הנראה בשטת תוס'. ועמ"ש צקי' ע"ב ס"ק ה'.

למימר דגנב הוא, לוקמה כגון שטען טענת גניבה באונס גדול כגון ששמר כספים בחפירה בקרקע שאי אפשר אלא במחילות תחת הקרקע דהוי אונס בליסטים מזויין, או אם צא עליו חולי של טירוף הדעת או שינה נפלה עליו באונס אחר שאינו יכול לשמור, ולרבה דפטר בסוף הפועלים על בעידנא דעיילי אינשי משכחת כפל שטוען טענת גנב בעידנא דעל או בעידנא דניימי אינשי, ולהני אמוראי דפליגי התם מכל מקום משכחת כדפרישית וכו', ונראה לר"י דכיון שחייב הכתוב ש"ש בגניבה וסתם גניבה קרוצה לאונס כדאמרינן בהשואל סברא הוא דבכל ענין שתייה הגניבה יתחייב מגזירת הכתוב אפי' באונס גמור, ואע"ג דבליסטים מזויין דהיינו שבויה דקרא פטר צו הכתוב אע"פ שאין אונסו גדול יותר וע"ש. ונראה דהיינו דוקא בגניבה הוא דחייב אפי' אם היתה ע"י אונס גדול או שצא עליו חולי ואונס אחר שאינו יכול לשמור, ומשום דכל גניבה קרוצה לאונס ואפי"ה חייבו רחמנא, וליסטים מזויין למ"ד גנב הוא נמי ראוי לחייבו כיון דכל גניבה חייב אפי' באונס אלא דגלי קרא לפטור שבויה וכמ"ש תוס', אבל אבידה ע"י אונס כגון שצא עליו חולי או אונס אחר שאינו יכול לשמור הרי הוא פטור כיון דאבידה קרוצה לפשיעה לא חייבו הכתוב ע"י אונס. ולפי"ז אפי' לרבה דס"ל פ' הפועלים דף נ"ג ע"ב] צעל בעידנא דעיילי אינשי ונס בעידנא דניימי אינשי וצא זאב וטרף דפטור, היינו דוקא משום דצא זאב וטרף, אבל על בעידנא דעיילי אינשי או נס כד ניימי אינשי ונגנב גם לרבה חייב כיון דאפי' גניבה שע"י אונס חייבתו התורה כיון דכל גניבה קרוצה לאונס, וכן להך אמוראי שם דפליגי דלרבה ומטעמא דאמרו שם דלהכי יהבי לך אגר כי היכא דלינטר

נתיבות המשפט

משפט האורים - חידושים

[ג] אפילו אם היה שם לא היה יכול להציל. ואף דלקמן סעי' י' מבואר דפטור באם לא היה יכול להציל, שאני הכא דשם גניבה על החפץ משא"כ התם דשם טריפת זאב על החפץ, וכן אם נעשה ע"י ליסטים מזויין אף דליסטים מזויין גנב, מ"מ פטור דשם שבויה על החפץ [סמ"ע סק"ג]. וע"ב [סק"ב] דאם היה שם אונס על החפץ והיה יכול להציל ונאנס בגופו של השומר ומחמת זה לא הציל דג"כ פטור. והש"ך [סק"ד] פסק דבכל גניבה ואונס פטור ש"ש:

משפט האורים - ביאורים

התורה רק באונס צחפץ ולא באונס צגוף הש"ש או גניבה באונס גמור, ע' צטור וצ"י [ס"ב]:

(ב) **אא"כ** היה שם וצ"ל היה יכול להציל. עמ"ע ס"ק ג' עד דשם טריפת זאב עליו וכו'. וה"ה בליסטים מזויין דשם שבויה עליו. ודוקא שלא היה רק גנב, דשם גנב עליו, וגניבה באונס חייב רחמנא. והא שכתב הרא"ש צ"ק [פ"ו סי' ה'] וז"ל ואי יתיב בהדה מנטרה ואתי ליסטים מזויין דפטור, נראה דלאו דוקא אמר אי יתיב בהדה, דה"ה אם לא היה יתיב בהדה, רק שצא להשמיענו אף דליסטים מזויין גנב הוא, מ"מ פטור צי"ש דהוי בכלל שבויה.. והעיקר תלוי

דש"ש אינו פטור רק כשהאונס היה בגופו של פקדון ולא בגופו של השומר, ואפילו היה האונס בגופו של פקדון אינו פטור כשהיה באונס גניבה דגניבה באונס חייב. וכל שהיה אונס בגופו של פקדון והיה יכול להציל, והיה אונס ג"כ בגופו ולא הציל, נראה דפטור כדמוכח מהך דאם נפלה דליקה שהיה ירא להציל מפני שלא ישליכהו באש, ומ"מ פטור כמבואר במרדכי שם [צ"מ סי' ע"ו] ובהג"ה בסמוך [ס"ג].

ובקצה"ח [סק"א] כתב לסתור הוכחת רש"ל [צי"ש צ"ק פ"ו סי' י"א], וכתב דאפילו רבה דפליג צ"מ נ"ג [ע"ב] וס"ל דצעל בעידנא דעיילי אינשי פטור, דמ"מ כשנגנב חייב כיון דשם גניבה על החפץ ע"ש. ולפענ"ד א"א לומר כך, דא"כ מאי מקשה על רבה צ"מ נ"ג [ע"ב] מצרייתא דתני אלו הן אונסין כגון ותפול שצא, לישני דהצרייתא קמ"ל דכל שאינו כעין ותפול שצא רק דרך גניבה חייב, אפילו היה נס בעידנא דניימי אינשי, דבעינן דוקא שהיה שם אונס על החפץ אפילו לרבה. א"ו לרבה דפטור בשריג ונפל למיא, אף דלא הוי רק שם גניבה על החפץ, דהא אילו היה שם היה יכול להציל ולתקפה, אלמא דלרבה כל ששמר כדרך השומרין פטור ש"ש: